

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Finantsarvestuse õppetool

Liisi Kruusimaa

KONSERVATIIVSUS FINANTSARVESTUSES

Magistritöö

Juhendaja: professor Lehte Alver

Tallinn 2015

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	4
1. KONSERVATIIVSUSE MÕISTE JA SELLE ARENG	6
1.1. Konservatiivsuse definitsioon	6
1.2. Tingimuslik ja tingimusteta konservatiivsus	10
1.3. Terminid „ <i>conservatism</i> “ ja „ <i>prudence</i> “	11
1.4. Konservatiivsuse ajalugu	16
2. KONSERVATIIVSUS JA RAHVUSVAHELISED STANDARDID	21
2.1. Konservatiivsus IASB kontseptuaalses raamistikus	21
2.2. Konservatiivsus FASB-i raamistiku dokumentides	30
2.3. Konservatiivsus finantsarvestuses pärast IFRS-i kohustuslikku rakendamist	31
3. KONSERVATIIVSUSE PÕHIMÕTTE POSITIIVSED JA NEGATIIVSED KÜLJED	35
3.1. Konservatiivsuse pooldajad ja rakendamise eelised	35
3.2. Konservatiivsuse vastased ja rakendamise puudused	43
3.3. Järeldused	46
KOKKUVÕTE	48
VIIDATUD ALLIKAD	51
SUMMARY	58

ABSTRAKT

Töö eesmärk oli välja selgitada põhjused, miks konservatiivsuse nõue finantsarvestuses on vajalik ning kuidas hindavad selle olulisust standardi koostajad, huvirühmad ning majandusteadlased. Selleks analüüsis autor IASB argumente ning huvirühmade seisukohti seoses IASB 2010. aasta otsusega jätta viide konservatiivsusele kontseptuaalsest raamistikust välja. Kontseptuaalne raamistik on IASB abivahend standardite koostamisel ja täiendamisel. Töös uuriti alates 2005. aastast Euroopa Liidu liikmesriikide börsidel noteeritud ettevõtetele kohustuslikuks muutunud IFRS-i rakendamise mõju konservatiivsusele finantsarvestuses. Täiendavalt on autor analüüsinud teadusartiklite põhjal konservatiivsuse positiivseid ja negatiivseid külgi finantsarvestuses. Selgitatud on ka konservatiivsuse eri liike ning nende mõju. Lisaks anti töös ülevaade konservatiivsuse ajaloost ning termini tähendusest nii tava- kui erialases kasutuses.

Töö tulemusena selgus, et konservatiivsusel on mitmeid positiivseid külgi, mis muudavad vajalikuks selle rakendamise finantsarvestuses. Konservatiivne finantsarvestus vähendab moraalariski, laenukulukust ning võimaldab finantsaruannetest saada kvaliteetset informatsiooni nii omanikel kui ka võlausaldajatel. Konservatiivsuse kriitikud on samas tähelepanuta jätnud selle positiivsed küljed. Piot *et al*, Andre *et al* ja Lu *et al* uuringute analüüsimisest selgus, et alates 2005. aastast on Euroopa Liidu liikmesriikides konservatiivsus finantsarvestuses vähenenud. Töö tulemusena selgus ühtlasi, et IASB tunnistab konservatiivse finantsarvestuse olulisust ning alates 2015. aastast on oodata konservatiivsuse kontseptsiooni ennistamist kontseptuaalsesse raamistikku.

Võtmesõnad: konservatiivsuse kontseptsioon, konservatiivsus finantsarvestuses, tingimuslik konservatiivsus, tingimusteta konservatiivsus, kontseptuaalne raamistik, IASB, IFRS

SISSEJUHATUS

Konservatiivsuse põhimõtte on traditsiooniliselt olnud üks peamisi finantsarvestuse printsiipe. Konservatiivsuse ja selle eri liikide kohta avaldatakse pidevalt uusi teadusartikleid ning -uuringuid. Viimastel aastatel on selleteemaliste tööde avaldamine veelgi suurenenud. Rahvusvahelise Raamatupidamisstandardite Nõukogu (IASB — *International Accounting Standards Board*) otsustas 2010. aastal konservatiivsuse kontseptsiooni rahvusvahelistest finantsaruandluse standarditest (IFRS — *International Financial Reporting Standards*) välja jätta ning asendada neutraalsusega. Nimetatud otsus on andnud kõneainet paljude riikide poliitikutele, standardi kasutajatele ning majandusteadlastele. Mõned IFRS-i huvigrupid on alates IASB muudatuse tegemist nõudnud konservatiivsuse ennistamist kontseptuaalsesse raamistikku. Algselt välistas IASB kategooriliselt endise olukorra taastamise, kuid 2014. aastal otsustati sellel teemal järele anda. IASB otsustas 2014. aastal, et taastab kontseptuaalses raamistikus konservatiivsuse põhimõtte. Muudatus on kavas sisse viia 2015. aasta jooksul.

Magistritöö eesmärk on välja selgitada põhjused, miks on konservatiivsuse nõue finantsarvestuses vajalik. Ühtlasi on oluline hinnata majandusteadlaste, huvirühmade ja standardi koostajate seisukohti konservatiivsuse põhimõttega seoses. Analüüsides poolt- ja vastuargumente on võimalik järeldada konservatiivsuse printsiibi olulisust tänapäevastes standardites ja finantsarvestuses. Töö uurimisobjektiks on konservatiivsuse printsiip, mida analüüsitakse teadusartiklite ja IASB kontseptuaalse raamistiku põhjal.

Töö eesmärgi saavutamiseks antakse ülevaade konservatiivsuse printsiibi olemusest, selle arengust IASB kontseptuaalses raamistikus ning poolt- ja vastuargumentidest. Autor analüüsib IASB konservatiivsuse printsiibist loobumise põhjuseid 2010. aastal ning selle kontseptuaalsesse raamistikku ennistamise ajendeid 2015. aastal. Ühtlasi analüüsitakse huvirühmade seisukohti konservatiivsuse vajalikkuse teemal. Seisukohtade analüüsi põhjal on võimalik hinnata, miks on konservatiivsus finantsarvestuses oluline ning millist mõju see avaldab finantsaruannetest saadavale informatsioonile.

Magistritöö koosneb kolmest osast. Esimeses peatükis keskendutakse terminile „konservatism“. Konservatiivsuse mõistet analüüsitakse nii eesti- kui ka ingliskeelsete

sõnaraamatute abil. Eristatakse mõisteid tavakasutuses ning erialastes sõnaraamatutes. Inglisekeelses kirjanduses võib kohata konservatiivsusele viidates kahte terminit „*conservatism*“ ja „*prudence*“. Neid termineid analüüsitakse eraldi, eesmärgiga uurida, kas eesti keeles mõistetakse neid samatähenduslikena või mitte. Termin „*conservatism*“ on levinud ameerika inglise keeles ning „*prudence*“ briti inglise keeles. Ühtlasi on esimeses peatükis antud ülevaade konservatiivsuse ajaloost ning toodud välja peamised konservatiivsuse arengud finantsarvestuses.

Töö teises osas on keskendunud konservatiivsusele rahvusvahelistes standardites. Alustuseks on antud ülevaade konservatiivsuse põhimõttest IASB kontseptuaalses raamistikus. Seejärel on toodud IASB ja Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (FASB — *Financial Accounting Standards Board*) ühise kontseptuaalse raamistiku projekti arendamise olulised sammud kuni 2010. aasta septembrini, millal hakkasid kehtima raamistiku parendatud peatükid. Nendest kolmandas peatükis puudus viide konservatiivsuse kontseptsioonile. Kuna 2010. aastal IASB ja FASB peatasid ühise projektiga edasi tegelemise, siis on järgnevalt keskendunud konservatiivsusega seotud arengule IASB ainuprojektis. Välja on toodud huvirühmade seisukohad seoses konservatiivsuse puudumisega kontseptuaalsest raamistikust. Ülevaade on antud etappidest, mis lõppkokkuvõttes muutsid IASB varasemat seisukohta ning tõid kaasa otsuse ennistada konservatiivsuse kontseptsioon kontseptuaalsesse raamistikku. Selles peatükis on analüüsitud, milline mõju on konservatiivsuse puudumisel kontseptuaalsest raamistikust IFRS-ile ja väikeste ja keskmise suurusega majandusüksuste rahvusvahelistele finantsaruandluse standarditele (IFRS for SME). Lühidalt on selgitatud FASB-i kontseptuaalse raamistiku arengut pärast 2010. aastat ning konservatiivsuse kontseptsiooni kohta selles. Teise peatüki lõpetab analüüs alates 2005. aastast IFRS-i kohustusliku rakendamise mõju kohta Euroopa Liidu liikmesriikides. Uuritud on, kas konservatiivsus finantsarvestuses on pärast 2005. aastat Euroopa Liidus muutunud.

Magistritöö kolmandas peatükis on analüüsitud konservatiivse lähenemise eeliseid ja puudusi finantsarvestuses. Analüüs põhineb majandusteadlaste seisukohtadel ja uuringutel. Välja on toodud konservatiivsuse pooldajad ja vastased. Kolmanda peatüki lõpus on toodud järeldus konservatiivsuse kontseptsiooni vajalikkuse kohta finantsarvestuses. Järeldus põhineb peamiselt poolt- ja vastuargumentide analüüsil.

1. KONSERVATIIVSUSE MÕISTE JA SELLE ARENG

Konservatiivsuse olulisuse mõistmiseks finantsarvestuses tuleb eeskätt selgusele jõuda, kuidas on see mõiste arenenud ja kuidas näevad selle tähendust eri valdkonna inimesed. Selles peatükis uuritakse konservatiivsuse mõisteid eesti ja inglise keeles. Alustatakse konservatiivsuse definitsiooni määramisega, milleks kasutatakse teatmeteoseid ja teadusartikleid ning seejärel selgitatakse ingliskeelsete terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ tähenduste erisusi ja sarnasusi. Eri valdkonna inimesed võivad konservatiivsust erinevalt mõista ning seetõttu on keskendutud selle termini kasutusele tavamõistes ja finantsarvestuses. Lisaks on antud ülevaade konservatiivsuse peamistest liikidest. Peatüki lõpus tutvustatakse konservatismi ajalugu. Erilise tähelepanu alla on võetud konservatiivsuse areng finantsarvestuses. Konservatiivsuse arengust ülevaate andmisega tehakse ühtlasi sissejuhatus magistritöö järgmisele peatükile, milles käsitletakse konservatiivsust rahvusvahelistes standardites.

1.1. Konservatiivsuse definitsioon

Termin „konservatiivsus“ võib inimeste jaoks omada mitmeid tähendusi, seetõttu on oluline selgelt defineerida selle sisu. Järgnevalt analüüsitakse termini tähendusi eestikeelsete teatmeteoste ja sõnaraamatute ning rahvusvaheliste teadusartiklite käsitluste põhjal. Antakse ülevaade konservatiivsuse kontseptsiooni selgitusest Eesti raamatupidamise seaduses ning raamatupidamise toimkonna juhendis number 1 (RTJ 1).

Konservatiivsuse termin on tuletatud ladina keelsest sõnast „*cōservāre*“, mis tähendab midagi alles hoidma, säilitama (Ladina-eesti ... 2002, 253). Tegemist ei ole eestikeelse sõnaga, vaid võõrsõnaga. Kuna termini näol on tegemist võõrsõnaga, siis kõigepealt on oluline uurida, kuidas „Võõrsõnade leksikon“ seda selgitab. Leksikon defineerib konservatiivsust alalhoidluse ja -hoidlikkusega ning kirjeldab järgmiselt (Võõrsõnade ... 2012, 569): ühiskonnaelus, poliitikas, moraali ja kultuuri valdkonnas ilmnev traditsiooniliste vaadete ja struktuuride säilitamine ja ajaloolise järjepidevuse tähtsustamine.

Terminit „konservatiivne“ seletab leksikon järgmiselt (Ibid.): alalhoidlik, vanameelne, uuendustevaenulik, visalt muutumatuna püsiv, vana säilitav. Leksikoni seletusest selgub, et konservatiivsus tähendab vana ja väljatöötatud praktika tähtsustamist. Viidatakse ühtlasi millegi toimiva eelistamisele muutustele, mis võib endaga kaasa tuua riske ja ootamatusi. „Võõrsõnade leksikonis” toodud definitsiooni silmas pidades on vaadeldud, uuemaid ja vanemaid eestikeelseid teatmeteoseid eesmärgiga välja selgitada, kuidas ja kas konservatiivsuse käsitlus on aja jooksul muutunud. 1930. aastal ilmunud „Võõrsõnade leksikon” annab termini „konservatiivne“ vasteks (Võõrsõnade ... 1930, 342): alalhoidlik, vanameelne. Samal kümnendil välja antud „Väike entsüklopeedia” selgitab konservatiivsust täpselt samamoodi kui ka „Võõrsõnade leksikon” (Väike ... 1938, 757): alalhoidlik, vanameelne. 2006. aastal ilmunud „Väikse entsüklopeedia” trükis on konservatiivsuse selgitus olulises osas samaks jäänud võrreldes oma eelkäijaga. Lisaks alalhoidlikkusele ja vanameelsusele kirjeldatakse konservatiivsust vana säilitavana (Väike ... 2006, 444). Analüüsima konservatiivsuse definitsiooni Nõukogude Liidu ajal, on uuritud „Eesti nõukogude entsüklopeediat” (ENE). Terminit „konservatiivne” vasteks on ENE-s pakutud alalhoidlik, vanameelne, uuendustevaenulik (Eesti nõukogude ... 1972, 107). Uuema aja teatmeteostest on uuritud 1990. aastal ilmunud „Eesti entsüklopeediat” (EE), kus on konservatiivsust seletatud sarnaselt ENE-ga (Eesti ... 1990, 11): alalhoidlik, vanameelne, uuendusvaenulik. Konservatismi on EE-s defineeritud järgmiselt (Ibid.): ühiskonnaelus, poliitikas, ka moraali, kultuuri jm. valdkonnas ilmnev traditsiooniliste vaadete ja struktuuride säilitamine ning ajaloolise järjepidevuse tähtsustamine. Viimane definitsioon on sarnasel kujul esitatud ka 2012. aastal ilmunud „Võõrsõnade leksikonis”. „Eesti keele seletav sõnaraamat” toob termini „konservatiivne” vasteks vanameelne, uuendusvaenulik, alalhoidlik, visalt muutumatuna püsiv, vana säilitav (Eesti Keele Instituudi koduleheküljel). „Eesti õigekeelsussõnaraamat” annab termini „konservatiivne” vasteteks alalhoidlik, vanameelne, uuendusvaenulik (Eesti Keele Instituudi koduleheküljel). Magistritöö kirjutamise ajal kõige uuemas teatmeteoses, 2014. aastal ilmunud „TEA entsüklopeedias”, on konservatismi kirjeldatud konservatiivsuse, alalhoidlikkuse ja traditsioonitruudusega (2014, 142). Defineeritud on seda peamiselt ühiskonnaelus, poliitikas ning moraali- ja kultuurivaldkonnas esineva ideoloogilise hoiakuna, mis soovib ajaloolist järjepidevust, tähtsustades ettevaatlikkust ühiskonna ajaloolistest juurtest eemaldumisel ning selle traditsioonide ja pärimuslike institutsioonide muutmisel (Ibid.). Eesti teatmeteoste analüüsi

tulemusena on võimalik välja tuua, et konservatiivsuse all on läbi aja mõistetud alalhoidlust, vanameelsust ja uuendusvaenulikkust ning olulisi muudatusi tähenduses toimunud pole. Konservatiivsus tugineb traditsioonilistele väärtustele ning soovib säilitada kõike väärtuslikku, mis on varasemalt loodud.

Analüüsid konservatiivsuse enamlevinud tähendusi eesti keeles, tekib küsimus, kas finantsarvestuses tuleks konservatiivsuse põhimõtet mõista samuti vanameelsuse ja uuendusvaenulikkusena? Selguse saamiseks on eraldi alapeatükis 1.3. keskendunud ingliskeelsete terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ käsitlustele ning selle analüüsi tulemusena selgub, milline tähendus on konservatiivsusel finantsarvestuses.

Eesti heas raamatupidamise tavas ja raamatupidamise seaduses kuulub konservatiivsuse printsiip finantsaruannete koostamise alusprintsiipide hulka. Konservatiivsuse printsiibi selgitus on järgmine (RTJ 1, 57): „Raamatupidamise aruandeid tuleb koostada ettevaatlikult ja kaalutletult, et vältida varade ja tulude ülehindamist või kohustuste ja kulude alahindamist. Samas ei ole õigustatud varade ja tulude sihilik alahindamine või kohustuste ja kulude sihilik ülehindamine ning aruannete kasutajate jaoks varjatud reservide tekitamine aruannetes.“ Raamatupidamislike hinnangute tegemisel peab juhtkond vältima liigset optimismi ning võtma arvesse kõiki võimalikke asjaolusid, mis võivad mõjutada varade ja kohustuste bilansilist väärtust. Näiteks ebatõenäoliselt laekuvate nõuete allahindlusel peab juhtkond võtma arvesse eelmiste perioodide kogemust laekumata jäävate nõuete osas ning mitte lähtuma põhjendamatult optimistlikust eeldusest, et olukord on loodetavasti paranenud ning seekord allahindluseks vajadus puudub. (RTJ 1, 58) Eesti raamatupidamise toimkonna juhendid põhinevad olulisel osal IFRS for SME-1.

Järgnevalt antakse ülevaade, kuidas on konservatiivsust defineeritud teaduskirjanduses. Keskendutud on majandusteadlaste konservatiivsuse tõlgendustele finantsarvestuses. Üks peamisi konservatiivsuse pooldajaid majandusteadlaste hulgas on professor Ross L. Watts.

Konservatiivsust finantsarvestuses on tavapäraselt kirjeldatud ütlusega „*anticipate no profit, but anticipate all losses*“ (Bliss 1924). Ütluse sisu väljendab seda, et prognoosida ja raamatupidamises kajastada tuleb kõik ettevõttele teadaolevad ja võimalikud kulud ning kohustused, kuid tulu võib kajastada ainult selle realiseerumisel. Konservatiivsust on võimalik kirjeldada kui ebasümmeetrilist nõuet tõendusmaterjalile, selleks, et tulusid ja kulusid raamatupidamises kajastada. Sudipta Basu on oma 1997. aasta artiklis kirjeldanud, et

raamatupidajatel on kalduvus nõuda suuremat ja kindlamat tõenduse või kinnituse määra selleks, et kajastada ettevõtte jaoks soodsaid uudiseid tuluna ja halbu uudiseid kuluna (Basu 1997, 9). Watts-i 2003. aastal ilmunud artiklis on konservatiivsuse tõlgendusena käsitletud järgmist mõtet: „mida suurem on erinevus nõutavas kinnituses, selleks, et kajastada tulusid ja kulusid, seda tugevam on konservatiivsus“ (Watts 2003, 2). Konservatiivse lähenemise tulemusena tekkiv ebasümmeetriline tulude ja kulude käsitlemine tekitab pidevat varaobjektide puhasväärtuse alahindamist. Varaobjektide puhasväärtuse alahindamine on tõstatanud kriitikat konservatiivsuse suunal. Konservatiivsuse kriitikute sõnul võib alahindamine käesolevas perioodis viia tulude ülehindamisele järgmistes perioodides ning seega alahinnata kulusid tulevastes perioodides. (Ibid.)

Teaduskirjanduses on peamiste konservatiivsust esilekutsuvate teguritena toodud: lepingute sõlmimine, kohtuvaidlused, maksustamine ja finantsarvestuse reguleerimine. Neid tuleks hinnata konservatiivsust finantsarvestuses mõjutavate teguritena. (Watts 2003) Tegemist on konservatiivse finantsarvestuse rakendamise allikatega. Konservatiivsuse üks peamine positiivne omadus on efektiivsuse suurendamine lepingute sõlmimisel (Piot *et al* 2010). See toimub kahel viisil. Esiteks muudab see finantsaruanded informatiivsemaks ja teiseks vähendab juhatuse tegevusvabadust arvestusmeetodite valikul.

Konservatiivsuse eelistele ja puudustele finantsarvestuses on magistritöös pühendatud terve kolmas peatükk. Eraldi peatükis keskendutakse põhjalikumalt kriitikale konservatiivsuse suunal ning selle põhjustele ning ühtlasi analüüsitakse ka konservatiivsuse positiivset mõju. Konservatiivsust rahvusvahelistes standardites käsitletakse magistritöö teises osas.

Eesti teatmeteoste analüüsimisel selgus, et tavakasutuses mõistetakse konservatiivsust peamiselt alalhoidluse, vanameelsuse ja uuendusvaenulikkusena. Teadusartiklitest ja juhendist RTJ 1 selgus, et finantsarvestuses väljendab konservatiivsus ettevaatlikkust ettevõtte tulude ja kulude kajastamisel. Seejuures rangemad nõuded on seatud tulude kajastamisele. Alapeatükis 1.3. on detailsemalt keskendutud konservatiivsuse definitsioonile ingliskeelsete terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ lõikes.

1.2. Tingimuslik ja tingimusteta konservatiivsus

Järgnevalt antakse ülevaade peamistest konservatiivsuse liikidest finantsarvestuses. Magistritöö järgmistes peatükkides on nendel liikidel oluline osa, seega alustatakse selgituse andmisest. Konservatiivsust analüüsid ja tõlgendades on majandusteadlased jõudnud järeldusele, et eksisteerib kaks konservatiivsuse terminit, nimelt tingimuslik konservatiivsus (*conditional conservatism*) ja tingimusteta konservatiivsus (*unconditional conservatism*). Nende tähendusi selgitatakse teaduskirjanduse põhjal.

Tingimusliku konservatiivsuse kohta kasutatakse inglise keeles lisaks termineid „*earnings conservatism*“ ja „*ex-post conservatism*“ (Mora, Walker 2014). Tingimuslikku konservatiivsust on nimetatud ka heaks konservatiivsuseks (Piot *et al* 2010). Selle omapäraks on seotus uudistega. Raamatupidamislike otsuste tegemine sõltub selle konservatiivsuse liigi järgi ettevõtte tegelikest tulemustest, mitte prognoosidest. Tingimuslik konservatiivsus viitab suurema tõendusmaterjali olemasolu vajadusele tulude kajastamisel (Piot *et al* 2010). Nõuded kulu kajastamiseks pole nii ranged kui tulu kajastamisel. Kulu tuleb kajastada kohe, kui on tõenäoline selle tekkimine ning on võimalik selle suurust hinnata. Tulu kajastatakse ainult selle realiseerumisel. Tingimuslikku konservatiivsust kirjeldab Basu oma 1997. aastal ilmunud artiklis. Pangad ja muud võlausaldajad nõuavad õigeaegset halvadest uudistest tuleneva mõju kajastamist raamatupidamises, sest nende nõuete väärtus on rohkem tundlik ettevõtte väärtuse langusele kui selle kasvule (Basu 1997). Holthauseni ja Watts 2001. aastal läbi viidud uurimus näitas, et tingimusliku konservatiivsuse rakendamine ettevõttes on seotud ettevõtte juhte ja audiitoreid puudutavate kohtuvaidluste riski arenguga. Selle uurimuse kohaselt tingimuslik konservatiivsus suurenes nendel perioodidel, millal kohtuvaidluste risk oli suurem. (Holthausen, Watts 2001). Tingimusliku konservatiivsuse näiteks on varude kajastamine soetusmaksumuses või neto realiseerimisväärtuses, olenevalt sellest, kumb on madalam. Sellisel juhul saab väärtuse vähenemist pidada halvade uudiste tagajärjeks.

Teise konservatiivsuse liigi, tingimusteta konservatiivsuse, kohta kasutatakse inglise keeles ka termineid „*balance sheet conservatism*“ ja „*ex-ante conservatism*“ (Mora, Walker 2014). Tingimusteta konservatiivsust iseloomustab sõltumatus uudiste mõjust ning see põhineb pigem prognoosidel kui tegelikel tulemustel. Selle liigi eripäraks on raamatupidamisliku otsuse tegemine enne, kui on olemas teave investeeringu lõpptulemuse kohta. Läbi tingimusteta konservatiivsuse toimub pidev ja süstemaatiline netovara alahindamine (Piot *et al* 2010). Seda on nimetatud ka halvaks konservatiivsuseks, kuna omab

liigselt pessimistlikku vaadet ettevõtte tegeliku majandusliku olukorra kohta. Tingimusteta konservatiivsuse näideteks on uurimis- ja arendusväljaminekute kuludes kajastamine, põhivaraobjektide amortiseerimine, reserve ülehindamine (Piot *et al* 2010). Uurimis- ja arendusväljaminekuid ei klassifitseerita investeeringutena isegi siis mitte, kui tehtud kulutused toovad kaasa majandusliku kasu teenimise tulevikus. Kui tehtud investeeringud osutuvad edukateks, siis ettevõtte siseselt tekitatud firmaväärtust kajastada ei ole lubatud. Samas kui investeering ebaõnnestub, siis sellest investeeringust tulenev kahju tuleb kohe kajastada (Mora, Walker 2014). Ettevõtte varaobjektidele määratakse fikseeritud amortisatsioonimäärad, mis nende eluaja jooksul ei muutu. Vahel võib see tähendada, et põhivaraobjekti väärtust vähendatakse kiirendatud korras, kasutades kõrgemaid amortisatsioonimäärasid.

1.3. Terminid „*conservatism*“ ja „*prudence*“

Rahvusvahelises teaduskirjanduses on konservatiivsusest kirjutades kasutatud kahte terminit. Eesti keeles kasutatava termini „konservatiivsus“ all mõistetakse inglise keeles nii terminit „*conservatism*“ kui ka „*prudence*“. Seejuures „*conservatism*“ on laiemalt levinud ameerika inglise keeles ja „*prudence*“ briti inglise keeles. Järgnevalt analüüsitakse, kas nende kahe inglise keelse sõna vahele on võimalik võrdusmärk tõmmata või on siiski tegemist sisuliselt erinevate mõistetega. Eesti keeles on raamatupidamise seaduses ja raamatupidamise toimkonna juhendites kasutatud sõna „konservatiivsus“.

Termin „*prudence*“ on tuletatud ladina keelsest sõnast „*prudentia*“, mis omab järgmisi tähendusi: asjatundlikkus, teadmised, ettenägelikkus, arukus, elutarkus (Ladina-eesti ... 2002, 909).

Terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ ning nende sõnavormide analüüsimisel on esiteks oluline selgitada tavakasutuses käibel olevad mõisted. Hindamaks, kuidas on vaatluse all olevad terminid aja jooksul eesti keeles muutunud, on magistritöös alustatud Eesti Vabariigi sõnaraamatute uurimisega perioodil 1918–1940. Varaseimas inglise-eesti sõnaraamatus on terminit „*conservative*“ tõlgitud järgmiselt (Inglise-eesti ... 1927, 132): vanameelne, alalhoidlik. Juurde on lisatud selgitus, et vanameelne võib olla inimene. Samas sõnaraamatus on selgitatud sõna „*prudence*“ mõistetega arukus, tarkus ja ettevaatus (1927, 505). Kümme aastat hiljem välja antud inglise-eesti taskusõnastikus selgitatakse

terminit „*conservative*“ konservatiivsusega (Inglise-eesti ... 1937, 60). Terminit „*prudence*“ vasteks on ettevaatlikkus ja tarkus (1937, 212).

Järgnevalt on uuritud, kuidas on inglise-eesti sõnaraamatutes nimetatud termineid defineeritud 1990. aastate algusest kuni praeguse ajani. Valitud perioodi ühes vanimas inglise-eesti sõnaraamatus on terminit „*conservative*“ selgitatud järgmiselt (Inglise-eesti ... 1989, 279-280): säilitav, konservatiivne, alalhoidlik, tagurlik, vanameelne, tagasihoidlik, mõõdukas (arvestuse jms. kohta). Tähelepanu väärt on selles definitsioonis, et mõistet „mõõdukas“ tuleks kasutada arvestuse kohta. Terminit „*prudence*“ selgitatakse sõnadega ettenägelikkus, ettevaatlikkus, mõistlikkus, arukus, kaalutlevus (Inglise-eesti ... 1990, 214). 2000. aastate keskpaigas avaldatud inglise-eesti sõnaraamatus on terminit „*conservative*“ eesti keeles kirjeldatud kalduvusena eelistada kehtivat olukorda muutusele (Inglise-eesti ... 2006, 146). Millegi konservatiivse kirjeldamiseks kasutatakse sõnaraamatus sõnu: traditsiooniline, mõõdukas, ettevaatlik (ettevaatlik hinnang) (*Ibid.*) Inglise-eesti seletavas sõnaraamatus on terminit „*prudence*“ selgitatud ettevaatlikkusega (Inglise-eesti ... 2006, 584). Täiendavalt on lisatud, et ettevaatlik on inimene või hinnang (*Ibid.*). Sellest 2006. aasta sõnaraamatust selgub, et mõlemaid termineid on tõlgitud ettevaatlikkusena ja seejuures on selgitatud, et ettevaatlik on hinnang. „Inglise-eesti seletava sõnaraamatu“ põhjal võiks järeldada, et terminitel „*conservatism*“ ja „*prudence*“ on eesti keeles sama tähendus, kui silmas pidada ettevaatlikkust. Kuid lõplike järeldusi ainult ühe allika põhjal autor tegema ei hakka. Uuemas inglise-eesti seletavas sõnaraamatus selgitatakse terminit „*conservative*“ järgmiselt (Suur inglise-eesti ... 2011, 289-290): vanameelne, alalhoidlik, traditsiooniline, soovimatus uusi ideid ja järske muutusi omaks võtta, ettevaatlik, tagasihoidlik, mõõdukas. Ettevaatlikkus tuuakse taas välja seoses hinnangutega. Terminit „*prudence*“ seletab see sama sõnaraamat järgnevalt (2011, 1252): arukus, mõistlikkus, ettenägelikkus. Täiendavalt on välja toodud selgitus: ettevaatlikke otsusi tegema, eriti, mis puudutavad raha (*Ibid.*) Viimane selgitus on käesoleva magistr töö seisukohast olulise tähtsusega, sest ettenägelikkust seostatakse otsustega, mis puudutavad raha ehk teisisõnu ka midagi, mis omab rahalist väärtust.

Tavakasutuse jaoks mõeldud inglise-eesti sõnaraamatute analüüsi tulemusena saab järeldada, et termini „*conservatism*“ domineerivaks mõisteks eesti keeles on alalhoidlik ja vanameelne. Huvipakkuv on seejuures, et pärast 2000. aastat on sõnaraamatutes konservatiivsuse selgitamiseks kasutatud ka ettevaatlikkuse mõistet. Terminit „*prudence*“ domineerivaks vasteks eesti keeles on ettevaatlikkus ja arukus. „Eesti keele seletav

sõnaraamat“ annab sõna ettevaatlik vasteks: ettevaatusega tegutsev, ettevaatusega tehtud, lausutud jne (Eesti Keele Instituudi kodulehekülj). Mitte üheski inglise-eesti sõnaraamatus pole *prudence*-i tõlkimisel kasutatud terminit „konservatiivsus“. Kuigi aja jooksul on lisandunud terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ seletamiseks eesti keeles sünonüüme, on need domineerivad mõisted üle 80 aasta muutumatuna püsinud. Taasiseseisvunud Eesti aegsete üldsõnaraamatute analüüsi tulemusena on võimalik termineid „*conservatism*“ ja „*prudence*“ pidada samatähenduslikeks, kui nimetatud termineid kasutada hinnangute kohta. Sellisel juhul on mõlema termini vasteks eesti keeles ettevaatlikkus. Seda arvesse võttes tekib autoril küsimus, kas konservatiivsuse printsiibi asemel poleks korrektsem kasutada ettevaatlikkuse printsiipi? Tavakasutuseks mõeldud inglise-eesti sõnaraamatute analüüsi tulemusena võib väita, et sobilikum sõnastus oleks ettevaatlikkuse printsiip.

Järgnevalt on analüüsitud terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ käsitlemist erialastes sõnaraamatutes. Alustatud on majandus- ja finantsvaldkonna leksikonide ja inglise-eesti sõnaraamatutega ning seejärel on analüüsitud erialaseid ingliskeelseid sõnaraamatuid.

Inglise-eesti majandussõnaraamatus on terminit „*conservatism concept*“ seletatud konservatiivsuse põhimõttena raamatupidamises (Uus inglise-eesti ... 2008, 157). Terminit „*prudence concept*“ on selgitatud mõistlikkuse kontseptsioonina raamatupidamises ning lisatud on selgitus, et kahtluse korral tuleks valida konservatiivne tee (Uus inglise-eesti ... 2008, 634). Veel ühes inglise-eesti majandusterminite seletussõnaraamatus on „*prudence concept*“ tõlgitud sarnaselt. Selle eestikeelse vastena on toodud mõistlikkuse kontseptsioon, mida on seletatud raamatupidamise põhimõttena (Inglise-eesti ... 2007, lk 202). Kahe sõnaraamatu sarnast tõlget saab antud juhul seostada nende raamatute koostajaga, kelleks on mõlemal juhul sama isik, Vahur Raid. „Eesti keele seletav sõnaraamat“ selgitab sõna „mõistlik“ järgmiselt (Eesti Keele Instituudi kodulehekülj): antud olukorras õige, hea, otstarbekas, asjalik, arukas. Uurides mõistlikkuse kontseptsiooni kasutamist raamatupidamise põhimõttena saab väita, et sellise termini kasutus ei leidnud kinnitust varasemates raamatupidamise seadustes ega ka raamatupidamise toimkonna juhendites. Kuna mõistlikkuse kontseptsioonile on nendes sõnaraamatutes lisatud selgitav lause, et „kahtluse korral tuleks valida konservatiivne tee“, siis võib järeldada, et sisuliselt on viidatud konservatiivsuse põhimõttele.

Majandusarvestuse ja rahanduse leksikonis on konservatiivsuspriintsiip (*conservatism concept*) ja ettevaatlikkuse printsiip (*prudence concept*) toodud sünonüümidena (J. Alver, L.

Alver 2011). Erinevuseks on vaid see, et üks termin on pärit ameerika inglise keelest ja teine briti inglise keelest. Konservatiivsusprintsipi on selgitatud järgmiselt (Ibid.): „finantsaruannete koostamise printsiip, mille kohaselt tuleb aruandeid koostada ettevaatlikult ja kaalutletult. Kui on teada või on tõenäoline, et varaobjekti(de) reaalkäärtus on madalam raamatupidamises kajastatud maksumusest, siis tuleb varaobjekt alla hinnata. Ühtlasi tuleb arvesse võtta kõik teadaolevad ja tingimuslikud kohustised.“ Majandusleksikonis on samuti ettevaatusprintsipi ja konservatiivsusprintsipi käsitletud sünonüümidena (Mereste 2003). Konservatismi mõistmiseks on majandusleksikonis lisatud mitmeid selgitavaid näiteid, milleks on (Ibid.): „Mõõdukalt ettevaatlik ja mitte eriti optimistlik suhtumine oma ettevõtte või mis tahes teise organisatsiooni majanduslikku seisundisse ja selle kiire paranemise võimalustesse. Hoidumine kasumi jaotamisest ja dividendide jagamisest enne, kui kasum on laekunud. Tõdemus, et kasumit ei ole mõistlik oodata enne, kui see on aasta lõpul tegelikult saadud, ootamatute kahjumite kandmiseks tuleb aga alati valmis olla.“

Järgnevalt on analüüsitud perioodil 1990–2010 välja antud ingliskeelsete erialasõnaraamatute käsitleti terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ kontekstis. Vaadeldava perioodi üks vanemaid raamatupidamisterminite sõnaraamatuid on konservatiivsus kirjeldanud raamatupidamise printsiibina, mille kohaselt on pigem soovitud tulude, kasumi ja varaobjektide alahindamine kui riskimine nende ülehindamisega (Dictionary of Accounting ... 1991, 61). Konservatiivsus on kirjeldatud kahe aspektiga. Neist esimene on seotud ettevaatlikkuse kontseptsiooniga (*concept of prudence*) raamatupidamises ja teine väljendab reeglit, mille kohaselt varaobjekt tuleb kajastada kas soetusmaksumuses või neto realiseerimisväärtuses, olenevalt sellest, kumb on madalam (Ibid.) Terminit „*prudence*“ on selles sõnaraamatus käsitletud läbi termini „*prudence in accounting*“. Selle termini juurde lisatud selgitus väljendab, et tulu ja kasum tuleb raamatupidamises kajastada ainult juhul kui see on realiseeritud ning kõik kohustused tuleb kajastada siis, kui nende suurus ja tekkimise aeg on teada või seda on võimalik hinnata (Ibid.). Välja on toodud, et tegemist on ühtlasi ühe peamise põhimõttega Suurbritannia neljast raamatupidamisprintsipiist, mis kajastusid standardis SSAP number 2 (*Statements of Standard Accounting Practice*) (Ibid.). 2000. aastal asendati Suurbritannias SSAP number 2 FRS 18-ga (*Financial Reporting Standard*). Sõnaraamatu siseselt on lisatud viide ka konservatiivsusle selle terminiga seoses. Peter Collini raamatupidamise sõnaraamatus on terminit „*conservative*“ selgitatud ettevaatliku ja mitte ülehindavana (Dictionary of Accounting 1992, 48). Selgitusena on lisatud, et seda

terminit saab kasutada seoses hinnangutega, näiteks konservatiivne kulude prognoos. Konservatiivse hinnangu puhul on rõhutatud, et tõenäoliselt tähendab see lõpptulemuse allapoole hindamist (Ibid.). Terminit „*prudent*“ on defineeritud ettevaatliku ja riske mitte võtvana (Ibid.). Eraldi on välja toodud ka väljendi „*prudence in accounting*“ käsitus, mille kohaselt kõik eeldatavad kohustused tuleb raamatupidamises koheselt kajastada ning tulu tuleb kajastada selle realiseerumisel (Ibid.). Raamatupidamise ja finantsvaldkonna sõnaraamatus on termineid „*conservatism*“ ja „*prudence*“ selgitatud sünonüümidena (Dictionary of Accounting and Finance 1993, 56; 180). Täiendavalt teistes sõnaraamatutes välja toodud definitsioonidele on selles sõnaraamatus rõhutatud, et konservatiivsust võib kritiseerida järjepideva allapoole suunatud kallutatuse tekitamise eest raamatupidamise aruannetes (Ibid.). Raamatupidamise taskusõnastikus on toodud ainult termini „*prudence*“ selgitus. Selgituses seisab, et tegemist on põhimõttega, mis on väga tugevalt juurdunud peaaegu kõikide riikide raamatupidamises (Pocket Accounting 1995, 142). Selle sõnastiku puhul on huvipakkuv, et selgituses on viidatud ka termini „*conservatism*“ kasutamisele, mis tähendab veidi rangemat termini „*prudence*“ käsitlust (Ibid.). Longmani äriinglise keele sõnaraamatus on konservatiivsust defineeritud soovimatusena võtta ebavajalikke riske (Longman 2000, 93). Konservatiivsust raamatupidamisprintsibiina selgitatakse ettevaatlikkusena mitte kajastada varaobjekti ja tulu suuremana ning kulu väiksemana, kui see tegelikult on (Ibid.). Oxfordi ärisõnastikus on selgitatud nii terminit „*conservatism*“ kui ka „*prudence*“. Nendest esimest on defineeritud ettevaatliku ja mitte üleliia optimistliku käsitlusena ettevõtte finantsarvestuses (A Dictionary of Business 2003, 119). Tegemist on raamatupidamise põhimõttega, mille kohaselt tulusid ei tohi kajastada enne nende realiseerumist ning kulud tuleks kajastada kohe, kui neid on võimalik prognoosida. Seda lähenemist võib pidada pessimistlikuks, kuid üldtunnustatult teatakse seda veel tõese ja ausa kajastamisena. Teise terminina on ärisõnastikus selgitatud „*prudence concept*-i“, mille definitsioon on sarnane termini „*conservatism*“ kirjeldusele samas sõnaraamatus (2003, 416). Kuigi seletused on toodud sarnase sisuga, siis ühe termini nimetuses on otse välja toodud, et tegemist on printsibiiga, kuid teise nimetuses mitte. Mõlemast definitsioonist nähtub, et tegemist on raamatupidamise põhimõttega. Arvatavasti tuleneb konkreetse ärisõnastikus terminite erinevus sellest, et sõnaraamat on briti inglise keele põhine. 2010. aastal ilmunud raamatupidamise sõnaraamatus on „*prudence concept*“ defineeritud raamatupidamise printsibiina, mis nõuab realistlikku ülevaadet ettevõtte majandustegevusest (Dictionary of

Accounting 2010, 338). Ühtlasi selgitatakse, et tulude ja kasumi kajastamine kasumiaruandes ei ole aktsepteeritav enne nende realiseerumist ning kulud tuleb kajastada kohe, kui on teada kulu summa või on teostatud hinnang selle võimaliku suuruse kohta (Ibid.) Selles sõnaraamatus konservatiivsust eraldi terminina käsitletud pole. Veel ühes sama aasta sõnaraamatus on defineeritud „*prudence concept*-i“. Definitsioonis kajastub, et tegemist on keskse raamatupidamise printsiibiga, mis viitab sellele, et ettevõtte peaks olema ettevaatlik ja konservatiivne, kajastades oma tulusid ja kulusid ning luues reserve (The Palgrave ... 2010, 409). Reservid tuleb luua aegsasti, kui on näha ilminguid, et vastavat reservi võib tulevikus vaja minna (Ibid.)

Majandus- ja finantsarvestusalaste sõnaraamatute põhjal saab järeldada, et sisuliselt käsitletakse termineid „*conservatism*“ ja „*prudence*“ samatähenduslikena. Definitsioonide sõnastus on erinev, kuid sisu sama. Nende terminite all mõistetakse ettevaatlikkust. Mõlemal juhul kirjeldati raamatupidamise põhimõtet, mille kohaselt tulu ei tohi raamatupidamises kajastada enne, kui see on realiseerunud ja kulu tuleb kajastada kohe, kui seda on võimalik prognoosida. Vaid ühes sõnaraamatus oli viidatud sellele, et konservatiivsust võib käsitleda ettevaatlikkuse rangema vormina. Kokkuvõttes saab väita, et tava- ja erialases kasutuses on domineerivaks mõisteks „ettevaatlikkus“.

Järeldused terminite „*conservatism*“ ja „*prudence*“ tähenduste kohta nii tava- kui ka erialases kasutuses on samad. Mõlema termini puhul on peamiselt mõistatud ettevaatlikkust. See tekitab küsimuse, miks on eesti keeles raamatupidamise põhimõttena otsustatud kasutada just terminit „konservatiivsus“ ja mitte „ettevaatlikkus“? Käesolevas töös sellele küsimusele vastust otsima ei hakata, kuid autor julgustab sel teemal arutelude algatamist. Kuna eesti keeles on aastakümneid kasutusel olnud „konservatiivsuse“ kontseptsioon, siis on autor otsustanud magistritöös läbivalt kasutada terminit „konservatism“.

1.4. Konservatiivsuse ajalugu

Konservatismi tekkimise algusaega ei ole võimalik üheselt dateerida. Konservatism kui poliitiline suund tekkis 18. sajandi lõpul reaktsioonina valgustusajastule ja Prantsuse revolutsioonile. Prantsusmaal kasvas konservatism poliitiliseks liikumiseks, Suurbritannias sündis see filosoofiana. Filosoofilise konservatismi alusepanijaks on David Hume. Konservatismi esialgsed teoreetilised alused sõnastas Edmund Burke teoses „*Reflections of*

the Revolution in France“ („Mõtisklusi Prantsuse revolutsioonist“, 1790). Mõttevooluks on konservatism kujunenud aja jooksul ning on pidevalt muutumises ja arenemises. Konservatism ei eita ühiskondlike muutuste vajadust, kuid rõhutab, et need ei tohi toimuda vägivaldselt ega läbimõeldamatult. Ühiskond peab arenema stabiilselt, tuginedes traditsioonidele, varasemale pärandile ja kogemustele, ning igasuguste muutuste ajal säilitama endistest väärtustest nii palju kui võimalik. (TEA entsüklopeedia 2014, 142)

Konservatism esineb peamiselt poliitilise suundumusena. Alates 19. sajandist, eriti aga 20. sajandil toimus konservatismis oluline pööre liberalismi poole, ideaali nähti riigi osa vähendamises majandus- ja kultuurielus. Vastandina 19. sajandil levinud ühiskonnastamis- teooriate põhimõtetele seadsid konservatiivid esikohale isikuvabaduse, poliitilise pluralismi, vabaturumajanduse ning hariduse, tervishoiu ja sotsiaalabi diferentseerimise põhimõtted. Alates 1970. aastatest toimus konservatiivse liikumise elavnemine. Mõnda kaasa mitmete uute laialdast poolehoidu võitnud sotsiaalsete suundumustega. Nendeks suundumusteks olid keskkonnakaitse, kultuuride rahvusliku omapära austamine, nn isiku identiteedi kaitsmine ja juurte otsimine. Üldistavat ja üldtunnustatud konservatismi teooriat ei ole olemas. (Mereste 2003, 414) 1970. aastate lõpul ja 1980. aastate algul kujunes konservatismis välja uus suund – neokonservatism ehk uusparempoolsus, mis kujutab endast konservatiivsete väärtuste ja liberaalse majanduspoliitika sümbioosi. Majandusküsimustes pooldasid neokonservatiivid täielikku vabaturumajandust (liberaalne turumajandus), rahanduspoliitikas monetarismi ning maksupoliitikas madalaid makse. Moraaliküsimustes toimus tagasipöördumine varasemate väärtushinnangute juurde. Tugevnes religiooni vajaduse rõhutamine, tugeva perekonna väärtustamise ning abortide keelustamise nõue. (TEA entsüklopeedia 2014, 142)

Konservatismi mõju raamatupidamise praktikale on olnud pikaajaline ja oluline. Vaatamata konservatismi vastasele kriitikale on konservatiivsus olnud oluline osa finantsarvestusest mitmeid sajandeid ning viimase 30 aasta jooksul on see suurenenud. Konservatiivsuse üks pooldajaid finantsarvestuses on Watts, kes on kirjutanud mitmeid teadusartikleid, mis hõlmavad konservatiivsust finantsarvestuses. Oma artiklis „*Conservatism in Accounting*“ (Konservatiivsus raamatupidamises, 2003) rõhutab Watts, et raamatupidamine on viimase 30 aasta jooksul muutunud varasemast konservatiivsemaks. (Watts 2003).

Arutelud konservatiivsuse rolli olulisusest raamatupidamises ulatuvad rohkem kui sajandi tagusesse aega, seega võib öelda, et kaasaegne konservatiivsuse uurimine on pika ajalooa. Ühed varasematest teaduslikest aruteludest konservatiivsuse teemal toimusid

Ameerika Ühendriikides 1920. aastatel ja 1930. aastatel ning jätkusid kuni 1960. aastateni. Selle tulemusena saadi esmane ülevaade konservatiivsuse alustest ja tagajärgedest finantsarvestuses. Aastatepikkuse uurimise tulemusena ei suudetud esitada ühtegi lõplikku järeldust konservatiivsuse rolli kohta, kuna konservatiivsuse definitsioon oli liiga lai. Ameerika Ühendriikides andis 1970. aastal FASB-i eelkäija APB (*Accounting Principles Board*) välja APB number 4. Selles standardis oli välja toodud järgmine mõte: „Ajalooliselt on ettevõtte juhid, investorid ja raamatupidajad eelistanud, et võimalikud hinnangutest ja mõõtmistest tulenevad vead pigem alahindaksid kui ülehindaksid puhaskasumit ja netovara“. See sõnastatud põhimõte on viinud konservatiivsuse kontseptsiooni loomiseni. (Mora, Walker 2014) APB asendati FASB-ga 1973. aastal. FASB sõnastas 1980. aastal ametliku konservatiivsuse definitsiooni raamistiku dokumendis number 2 (SFAC 2). Konservatiivsust defineeriti selles standardis järgmiselt: „Ettevaatlik lähenemine määramatusele selleks, et tagada ettevõtte tegevusega seotud määramatuse ja riskide asjakohane arvesse võtmine“. SFAC number 2 lisas definitsioonile ka selgituse konservatiivsuse rakendamise kohta finantsarvestuses. Kui kaks hinnangut tulevikus saadaolevate või maksmisele kuuluvate summade kohta on võrdse esinemise tõenäosusega, siis konservatiivse lähenemise kohaselt tuleb valida neist pessimistlikum variant. Samas, kui need **kaks hinnangut ei ole võrdse realiseerumise tõenäosusega** [autori rõhutus], siis konservatiivne lähenemine ei rõhuta pessimistlikuma variandi valimist. (FASB 1980)

Konservatiivsus (briti ingliskeelse termini *prudence* kaudu) on selgesõnaliselt välja toodud Euroopa Liidu raamatupidamise direktiivides alates 1978. aastast. Ühtlasi on konservatiivsus kajastatud enamikes 1980. aastate ja 1990. aastate raamatupidamise raamistikes riikide raamatupidamisstandardite koostajate poolt. (Mora, Walker 2014)

IASC 1989. aastal välja antud kontseptuaalses raamistikus sisaldus konservatiivsuse kontseptsioon ühe osana finantsaruannete kvalitatiivsetest karakteristikutest. Paragrahvis 37 on öeldud: „Konservatiivsus tähendab teatava ettevaatuse kaasamist hinnangute andmisel määramatuse olukorras eesmärgiga, et varad ja tulud ei oleks ülehinnatud ning kohustused ja kulud alahinnatud“. Esimest korda 1989. aastal IASC kontseptuaalne raamistik väljendas selgelt, et konservatiivsuse printsiibi rakendamisel ei ole lubatud peitreservide tekitamine ning varaobjektide ja tulude sihilik alahindamine ja kohustuste ning kulude sihilik ülehindamine, kuna finantsaruanded ei oleks sellisel juhul neutraalsed ning usaldusväärsed. (IASB 2006,

BC2.21) Paragrahv 37 püsis muutumatuna kuni 2010. aastani, mil konservatiivsuse kontseptsioonist loobuti neutraalsuse kasuks.

IASB ja FASB-i hoiak konservatiivsusele muutus 2006. aastal, mil anti välja ühine arutelu dokument (ingl.k. *Discussion Paper*) finantsaruandluse kontseptuaalse raamistiku kohta. Arutelu dokument eelistas selgesõnaliselt finantsinformatsiooni karakteristikuna neutraalsust konservatiivsusele selleks, et tagatud oleks tõepärane esitlusviis. (IASB 2006) Vaatamata mitmetele kirjalikult esitatud vastuväidetele IASB ja FASB-i kavandatud otsuse kohta, jätkasid IASB ja FASB oma kavatsuse elluviimist. 2008. aastal valminud raamistiku eelnõus (ingl.k. *Exposure Draft*), mis sisaldas kahte esimest peatükki uuest kontseptuaalsest raamistikust, oli konservatiivsus asendatud neutraalsusega. (IASB 2008) Eelnõus selgitatakse konservatiivsuse põhimõttest loobumist IASB ja FASB-i kehtivate kontseptuaalsete raamistike põhjal. Konservatiivsust finantsarvestuses ei tohiks seostada tahtliku varaobjektide ja puhaskasumi alahindamisega. FASB-i ja IASB kehtivaid raamistikke konservatiivsuse seisukohast analüüsides jõudsid finantsaruandluse standardite nõukogud järeldusele, et konservatiivsus moonutab finantsaruandeid. FASB-i ja IASB hinnangul on konservatiivsus vastuolus oluliste kvalitatiivsete karakteristikutega nagu tõepärane esitlusviis, neutraalsus ja võrreldavus. Kavandatav raamistik ei hõlmanud ettevaatlikkust ega konservatiivsust finantsaruandluse soovitud omadustena. (IASB 2008)

IASB ja FASB andsid 2010. aasta septembris välja täiendatud kontseptuaalse raamistiku kahe uuendatud peatükiga. Kvalitatiivsete karakteristikute peatükk ei sisalda konservatiivsuse ega ka usaldusväarsuse kontseptsiooni. Raamistiku järeldustes selgitatakse, et konservatiivsuse kontseptsioon on välja jäetud, kuna see on vastuolus neutraalsusega. Usaldusväarsuse kohta on järeldustes öeldud, et see on mitmeti mõistetav ja võib tähendada nii tõestatavust, oluliste vigade vaba, tõepärast esitusviisi kui ka täpsust. Seetõttu on raamistiku peatükis kasutatud terminit tõepärane esitusviis. Uus raamistik väidab, et tõepärane esitusviis on kõikehõlmav, neutraalne ja vigadeta. (IASB 2010)

IASB ja FASB peatasid 2010. aastal töö ühise kontseptuaalse raamistikuga selleks, et keskenduda oma teistele projektidele. IASB otsustas 2012. aastal kontseptuaalse raamistiku uuendamiseks iseseisvalt edasi liikuda (IASB Update, 2012). IASB ainuprojektis ei olnud algselt kavandatud muuta 2010. aastal uuendatud peatükke. Muutus toimus 2014. aastal, kui IASB teatas, et plaanib siiski viite konservatiivsusele kontseptuaalsesse raamistikku tagasi lisada. Muudatuse täideviimist on oodata 2015. aastal.

Konservatiivsust on finantsarvestuses põhjalikult uuritud juba alates 20. sajandi algusest. See põhimõte defineeriti esmakordselt Ameerika Ühendriikides 1970. aastal, kuid kontseptsioonina esitas selle FASB alles 1980. aastal oma raamistiku dokumendis number 2. IASB tõi konservatiivsuse kontseptsiooni esmakordselt välja 1989. aastal oma kontseptuaalses raamistikus. Konservatiivsel finantsarvestusel on pidevalt olnud kritiseerijaid ning alates 2000. aastate keskpaigast lisandusid ka IASB ja FASB nende kritiseerijate hulka. IASB ja FASB-i ühise töö tulemusena otsustati 2010. aastal konservatiivsuse kontseptsioon kontseptuaalsetest raamistikest eemaldada. IASB muutis oma otsust 2014. aastal, andes teada, et 2015. aastal ennistatakse konservatiivsuse kontseptsioon kontseptuaalses raamistikus. FASB oma otsust muutnud pole. Kokkuvõtvalt saab väita, et konservatiivsuse kasutamine on finantsarvestuses olnud tõusude ja mõõnadega, kuid IASB toetus konservatiivsuse kontseptsioonile viitab sellele, et konservatiivsus on jätkuvalt oluline.

2. KONSERVATIIVSUS JA RAHVUSVAHELISED STANDARDID

Konservatiivsuse kontseptsioon sisaldub nii Euroopa Liidu uues raamatupidamis-direktiivis kui ka varasemalt neljandas direktiivis. Alates 2010. aasta septembrist ei ole IASB ega FASB-i kontseptuaalsetes raamistikutes lisatud viidet konservatiivsusele. Järgnevalt on analüüsitud, mis on viinud IASB ja FASB-i sellise otsuseni ning millist tagasisidet on nimetatud otsus endaga kaasa toonud. Muudatused kontseptuaalses raamistikus ei muuda kehtivaid finantsaruandluse standardeid. Mitmed IFRS ja IFRS for SME standardid nõuavad konservatiivset lähenemist ning seda ka pärast 2010. aastat. Olukord, kus IASB ja FASB-i standardite koostamise ja täiendamise aluseks olev raamistik ei sisalda konservatiivsust, kuid kehtivad standardid seda teevad, ei ole järjepidev. Täiendavalt analüüsitakse, kuidas IASB ja FASB pärast 2010. aastat oma raamistike uuendamise jätkasid ning milline roll oli konservatiivsusel nendes plaanides. Peatüki lõpus võetakse vaatluse alla alates 2005. aastast Euroopa Liidu liikmesriikide börsidel noteeritud ettevõtetele kohustuslikuks muutunud IFRS-i rakendamine. Analüüsitakse, kuidas on kohustuslik rakendamine Euroopa Liidus mõjutanud konservatiivsust finantsarvestuses.

IASB on oma kontseptuaalses raamistikus kasutanud terminit „*prudence*“, mis eesti keeles tähendab ettevaatlikkust, kuid magistritöö autor on otsustanud töös läbivalt konservatiivsuse terminit kasutada. Samuti on enamus käesolevas töös analüüsitud teadusartikleid kasutanud ingliskeelset terminit „*conservatism*“.

2.1. Konservatiivsus IASB kontseptuaalses raamistikus

Rahvusvahelisi finantsaruandlusstandardeid ehk IFRS-i koostab ning haldab IASB. Standardite koostamisel ja täiustamisel abistab IASB-d kontseptuaalne raamistik. Kontseptuaalne raamistik on oluline ka finantsaruannete koostajatele, kes IFRS-ist ei leia kõiki vajalikke juhiseid.

IASB kontseptuaalse raamistiku kiitis esmakordselt heaks IASC nõukogu 1989. aasta aprillis ning see avaldati 1989. aasta juulis. IASB võttis raamistiku kasutusele 2001. aasta aprillis, kui IASC restruktureeriti ümber IASB-ks. 1989. aastal loodud kontseptuaalse raamistiku originaalnimetus on *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*. Kontseptuaalne raamistik püsis muutumatuna kuni 2010. aastani, mil avaldati uuendatud raamistik nimega *Conceptual Framework for Financial Reporting*. (IFRS Foundation 2012a) Uuendatud raamistikus oli muudetud esimest ja kolmandat peatükki ning ühe muudatusena oli kolmandas peatükis kaotatud viide konservatiivsusele. Raamistiku esimene peatükk käsitleb finantsaruandluse eesmärke ning kolmas peatükk on finantsinformatsiooni kvalitatiivsete karakteristikute kohta. Nende peatükkide uuendamine oli esimene etapp kogu kontseptuaalse raamistiku uuendamisest. Ülejäänud raamistiku osad jäid kehtima 1989. aastal ilmunud kujul.

Magistritöö esimeses peatükis tutvustati lühidalt IASB otsuse tagamaid konservatiivsuse kontseptsioonist loobumise osas. Järgnevalt on analüüsitud detailsemalt selle otsuse põhjuseid. Alustatud on IASB ja FASB-i kontseptuaalse raamistiku ühisest arendamise projektist ning edasi on toodud konservatiivsuse kontseptsiooniga seotud areng IASB ainuprojektis alates 2012. aastast kuni 2015. aastani.

IASB ja FASB alustasid 2004. aastal ühise aruteluga, mille eesmärk oli parendada ja ajakohastada oma kontseptuaalseid raamistikke. Raamistike täiustamine otsustati läbi viia ühise projektina, mille tulemuseks oleks olnud ühtse raamistiku loomine nii IASB-le kui ka FASB-le. Põhjuseid, miks nõukogud otsustasid olemasolevaid raamistikke läbi vaadata, oli mitmeid. IASB ja FASB-i 2006. aastal välja antud kontseptuaalse raamistiku arutelu dokumendis on selgitatud ühise kontseptuaalse raamistiku loomise aluseid. Nõukogude ühiseks eesmärgiks oli, et nende standardid tugineksid järjepidevatel printsiipidel. Selleks, et olla järjepidev, peavad finantsaruandluse põhimõtted olema juurdunud peamistes kontseptsioonides. Peamised kontseptsioonid peavad moodustama raamistiku, mis on põhjalik, kõikehõlmav ja sisemiselt terviklik. Nõukogude täiendav eesmärk oli oma standardeid ühtlustada. Selleks, et luua tugev alus printsiibipõhiste ja ühtlustatud standardite arendamisele, alustasid nõukogud ühise projektiga, et arendada ühtne ja parendatud kontseptuaalne raamistik. (IASB 2006)

Ühise projekti eesmärkides sisaldus olemasolevate raamistike uuendamine ja täiustamine, eesmärgiga kajastada rohkem kui kahe kümnendi jooksul toimunud muutusi

finantsturgudel, majanduskeskkonnas ja ettevõtete äripraktikas (IASB 2006). Arutelu dokumendis, mis avaldati 2006. aastal, on esmakordselt kajastatud konservatiivsuse kontseptsiooni raamistikust välja jätmise plaan. Arutelu dokumendi teises peatükis on selgelt välja toodud, et **neutraalsus ei sobi kokku konservatiivsusega** [autori rõhutus], kuna konservatiivsus viitab moonutusele finantsaruannetes. Konservatiivne või muul moel kallutatud finantsaruandlus ei ole aktsepteeritav. (IASB 2006, QC28) IASB ja FASB otsustasid konservatiivsuse välja jätta analüüsides oma olemasolevaid raamistikke. Arutelu dokumendi teise peatüki järelduste osas (ingl.k. *Basis for Conclusions*) selgitatakse konservatiivsuse raamistikust eemaldamise põhjuseid. IASB raamistiku paragrahv 37 viitab, et konservatiivsuse rakendamine ebakindlates olukordades on omane finantsaruannete koostamisele. Paragrahv seletab konservatiivsust järgmiselt (IASB 2006, BC2.21): Konservatiivsus on teatud ettevaatlikkuse rakendamine otsuste tegemisel hinnangute osas ebakindlate asjaolude korral, tagamaks, et varaobjekte või tulusid ei oleks kajastatud tegelikkusest suuremas summas ja kohustisi või kulusid ei oleks kajastatud tegelikkusest väiksemas summas. Ühtlasi rõhutab see paragrahv, et konservatiivsuse kasutamine ei õigusta varaobjektide või tulude kajastamist tahtlikult tegelikkusest väiksemas summas ega kohustiste või kulude kajastamist tegelikkusest suuremas summas. FASB-i raamistiku dokumendi number 2 kohaselt on konservatiivsuse kontseptsioon finantsarvestuses oluline, kuna äritegevus ja majanduskeskkond on seotud ebakindlusega, kuid seda tuleks rakendada teatava hoolsusega. FASB-i raamistiku dokumendis on sõnastatud eelistus, mis oma sisult kallutab finantsaruandeid (IASB 2006, BC2.20): võimalikud mõõtmisest tulenevad vead peaksid pigem alahindama tulusid ja varaobjekte kui neid ülehindama. Selle eelistuse kohaselt konservatiivsus kaldub olema vastuolus teiste oluliste kvalitatiivsete karakteristikutega nagu tõepärane esitlusviis, neutraalsus ja võrreldavus. Nõukogud järeldasid, et kirjeldades konservatiivsust soovitava finantsaruandluse omadusena või vastusena määramatusele finantsarvestuses, on vastuolus neutraalsuse põhimõttega (IASB 2006, 68). Arutelu dokumendi näol on tegemist esimese ametliku dokumendiga, mis käsitleb uuendatud raamistikku sisu ning toob esmakordselt välja kavatsuse konservatiivsuse kontseptsioon raamistikust välja jätta. Dokumendist selgub, et peamine põhjus konservatiivsusest loobumisele, on vastuolu neutraalsusega, mis rõhutab moonutuste ja kallutuste vaba finantsaruandlust.

IASB ja FASB andsid 2008. aastal välja raamistiku eelnõu, milles sisaldasid ettepanekud raamistiku kahe esimese peatüki kohta. (IASB 2008). Selles eelnõus oli toodud nõukogude uuendatud ettepanekud kontseptuaalse raamistiku kahe peatüki kohta, pidades silmas saadud tagasisidet 2006. aasta arutelu dokumendile. Konservatiivsust käsitlevad ettepanekud jäid samaks võrreldes 2006. aasta arutelu dokumendiga (IASB 2008, 49). Raamistiku eelnõus nõukogud järeldavad, et konservatiivsuse kontseptsioon kui üks kvalitatiivseid karakteristikuid on vastuolus neutraalsusega.

Järgmise sammuna avaldati IASB ja FASB-i poolt 2010. aasta septembris parendatud kontseptuaalse raamistiku peatükid, mis hakkasid sellest hetkest ka kehtima. IASB täiendas oma senist raamistikku ning muutis selle varasemat nimetust ning FASB andis välja uue raamistiku dokumendi number kaheksa (SFAC — *Statements of Financial Accounting Concepts*), mis asendas seni kehtinud SFAC 1 ja SFAC 2. Uue raamistiku kvalitatiivsete karakteristikute peatükis puudub viide konservatiivsusele ning selle asemel on eelistatud neutraalsust. Kolmanda peatüki järelduste osas on selgitatud, et konservatiivsus koos kontrollitavuse ja sisu ülimuslikkusega vormi üle, mis varasemas raamistikus olid usaldusväärse komponendid, ei kuulu tõepärase esitusviisi juurde (IASB 2010, BC3.19). Järeldustes on nenditud, et projekti jooksul laekus IASB-le ja FASB-le palju tagasisidet selle kohta, et konservatiivsus peaks säilitama oma koha kvalitatiivsete karakteristikute hulgas, kuid vaatamata sellele leidsid nõukogud, et konservatiivsus tuleks siiski välja jätta. Ühe argumendina tuuakse raamistiku kolmanda peatüki järelduste osas välja, et isegi kui varasemalt oli konservatiivsuse kontseptsioonile lisatud klausel tahtlike väärkajastamiste keelamise kohta, siis manitsus rakendada konservatiivsust viib tõenäoliselt moonutuste tekkimiseni finantsaruannetes. Lisatud on veel, et konservatiivse ega neutraalsena ei saa käsitleda olukorda, kus varaobjektide alahindamine või kohustiste ülehindamine ühes perioodis toob kaasa finantstulemuste ülehindamise järgmistes perioodides (IASB 2010, BC3.28). Oluline on eristada, et kontseptuaalne raamistik ei ole IFRS, seega raamistikust ei leia standardite kirjeldusi mõõtmiste ega avalikustamisnõuetega seoses. Ühtlasi raamistik ei ole ülimuslik IFRS-i suhtes. IASB tõi uuendatud raamistikus välja, et üksikutel juhtudel võib uue kontseptuaalse raamistiku ja IFRS-i vahel esineda konflikt, kuid sellisel juhul IFRS-i nõuded domineerivad kontseptuaalses raamistikus toodu üle. Aja jooksul plaanib IASB vastuolud raamistiku ja standardite vahel kaotada, sest uute standardite koostamisel ning olemasolevate standardite täiustamisel tuginetakse kontseptuaalsele raamistikule (IASB 2010, 6-7). Seda

arvesse võttes tekib küsimus, kui standardite uuendamisel tuginetakse raamistikule ning selles ei kajastu konservatiivsus, siis kas plaanitakse edaspidi ka IFRS-is ja IFRS for SME-s sisalduvaid konservatiivse lähenemise nõudeid vähendada? Eraldi finantsaruandlusstandardites viide konservatiivsusele puudub, kuid mitmed standardid sisaldavad oma käsitluses konservatiivset lähenemist.

IASB ja FASB-i ühine kontseptuaalse raamistiku arendamise projekt peatati 2010. aastaga, kuna muud projektid nõudsid nõukogude suuremat tähelepanu. Samal ajal arutelud huvirühmade hulgas jätkusid.

IASB korralisel kohtumisel 2012. aasta septembris otsustati kontseptuaalse raamistiku uuendamise projektiga uuesti alustada. Kohtumise jooksul lepidi kokku, et sellest projektist saab ainult IASB projekt ja mitte ühisprojekt teiste standardikoostajatega ning seati valmimise tähtajaks 2015. aasta september (IASB Update, 2012). Kui IASB taasalustas 2012. aastal tööd oma kontseptuaalse raamistikuga, siis ei kavandatud muuta 2010. aastal avaldatud raamistiku esimest ja kolmandat peatükki. Samas IASB teadvustas, et muudatusi võidakas kaaluda, kui ülejäänud kontseptuaalse raamistiku uuendamisel tõuseksid esile selgitamist või parandamist vajavad teemad.

Alates kontseptuaalse raamistiku uuendamisest 2010. aastal on IASB saanud palju kriitikat oma otsusele eemaldada konservatiivsus raamistikust. IASB-d on süüdistatud ettevaatamatuses, mis toob kaasa kasumite ülehindamised ning kohustiste alahindamised.

United Kingdom Shareholders' Association (UKSA) avaldas 2013. aastal oma seisukohtadest konservatiivsuse puudumise kohta raamistikus artikli. Selles artiklis on eriti rõhutatud, et UKSA hinnangul ei ole IASB seisukoht konservatiivsuse olemasolu kohta standardites õige. IASB on korduvalt välja toonud, et vaatamata konkreetse viite puudumisele raamistikus on konservatiivsuse printsiip IFRS-i aluseks. UKSA vaidleb sellele väitele vastu, tuues välja, et konservatiivsuse puudumine on osutunud kõikidele pikaajalistele investoritele väga kahjulikuks. Kahjulikkus seisneb UKSA sõnul selles, et finantsaruandlusstandardid ei võimalda tagada, et ettevõtte finantspositsioon on tõepäraselt esitatud. Argument selle tõestuseks on UKSA väitel see, et kui puudub otsene seos kontseptuaalse raamistiku ja standardite vahel, siis ei ole raamistikul mingit sisulist mõtet. IASB-l on UKSA hinnangul kaks valikut, kas konservatiivsus on üks põhiprintsiipidest või ei ole, kuid mõlemat pidi ei ole see võimalik. Kokkuvõtlikult nõuab UKSA artiklis, et IASB mõtleks hoolega järele oma seisukohad seoses konservatiivsuse printsiibiga ning tagaks konservatiivse lähenemise oma

standardites. (UKSA 2013) Raamistiku 2010. aastal uuendatud osasid soovitas muuta ka European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). EFRAG põhjendas oma ettepanekut sellega, et saavutamaks kooskõla IASB kogu uuendatud raamistiku ulatuses, tuleks kaaluda ka raamistiku esimese ja kolmanda osa täiendamist. Nende peatükkidega seoses on tõstatatud mitu lahendamist vajavat teemat ning üks neist teemadest on konservatiivsuse kontseptsioon. (EFRAG 2013) Rahvusvaheline kutseliste majandusarvestuseksperptide ühing, Association of Chartered Certified Accountants (ACCA), on samuti rõhutanud et konservatiivsuse printsiip peaks sisalduma IASB kontseptuaalses raamistikus. Oma seisukohad on ACCA avaldanud 2014. aasta artiklis. Kui IASB sõnul sisaldub konservatiivsuse nõue standardites, siis on õige kui raamistik, mis on aluseks nende standardite koostamisel, selgitaks konservatiivsuse rolli finantsarvestuses. ACCA toob täiendavalt välja, et standardid pakuvad juhiseid finantsarvestuse korraldamiseks, kuid mõnes olukorras on nende rakendamine seotud hinnangutega ning sellisel juhul on oluline konservatiivne lähenemine. Kuna hinnangud on seotud määramatusega, siis võib nende rakendamine kaasa tuua mitmesuguseid tagajärgi. Konservatiivsus on selliste hinnangute korral oluline. (ACCA 2014)

IASB nõukogu esimees, Hans Hoogervorst, pidas 2012. aasta septembris kõne, kus olulise teemana käsitles konservatiivsuse kontseptsiooni. Hoogervorsti sõnul ei olnud enne 2010. aastat konservatiivsuse definitsioonil raamistikus midagi viga, kuid juhtis tähelepanu, et tema hinnangul kaasneb konservatiivsusega kaks olulist probleemi. Nendest esimene avaldub majanduse kasvuperioodil, mil kasumeid näidatakse kunstlikult väiksematena, mille tagajärjel investorid võivad jääda ilma heast investeerimisvõimalusest. Teise ja peamise probleemina rõhutab Hoogervorst, et majanduslanguse perioodil võidakse kasutada peitreserve, et kunstlikult suurendada üksuse tulu. Sellisel juhul on kasumid ülehinnatud, mis varjavad ettevõtte halvenevaid tegelikke tulemusi ning võivad eksitada investoreid investeerimisotsuste tegemisel. Konservatiivsuse eemaldamise ühe põhjusena on kõnes välja toodud, et seda tehti eesmärgiga saavutada konvergens US GAAP-ga, milles puudub konservatiivsuse definitsioon. Hoogervorst mainib veel seda, et konservatiivne lähenemine on standardites jätkuvalt olemas ning kui ollakse kahtleval seisukohal, siis tuleks rakendada ettevaatust. (Hoogervorst 2012) Kõnest selgub, et üks konservatiivsuse eemaldamise põhjustest seisnes selles, et Ameerika standardites puudub konservatiivsuse definitsioon. Alates 2012. aastast plaanis IASB iseseisvalt selle projektiga edasi tegelda. Kas iseseisvalt projektiga tegeldes

peaks IASB jätkuvalt pöörama tähelepanu sellele, et FASB-i raamistikus puudub konservatiivsuse definitsioon ning seetõttu ei lisa ka IASB konservatiivsust enda raamistikku? Võttes arvesse kriitikat mitmete erialaühenduste poolt konservatiivsuse eemaldamise teemal, siis on autor arvamusel, et IASB võiks olla paindlikum oma varasemate otsuste muutmisel.

IFRS Foundation-i korraldatud konverentsil 2012. aasta oktoobris esitas IFRS Foundation dokumendi, milles oli välja toodud peamised valesi mõistmised seoses IASB kontseptuaalse raamistiku projektiga. Ühe punktina oli välja toodud ka konservatiivsus. Arusaamatusena konservatiivsuse teemal on väidetud, et IASB on loobunud konservatiivsusest ja läbi selle lubab majandusüksustel kajastada realiseerimata tulu. Väitele lisatud selgituses on toodud, et konservatiivsus eemaldati raamistikust, kuna seda terminit mõistetakse erinevalt ning konservatiivsus õigustab täiendavate ning peitreservide loomist. Dokumendis rõhutatakse, et IASB jätkab **ettevaatuse rakendamist** [autori rõhutus] standardite koostamisel. Eesmärgiga tagada, et tulud ja kulud on kajastatud ainult siis, kui IASB on kindel, et kajastatud summad esindavad tõepäraselt perioodi tulemusi. (IFRS Foundation 2012b, 5) Tegemist ei ole IASB esitatud dokumendi ja järeldustega, kuid kui selles dokumendis on välja toodud, et standardite koostamisel rakendab IASB ettevaatust, siis sisuliselt tähendab see, et IASB on standardite loomisel konservatiivne. Kui see nii on, siis võiks autori arvates kontseptuaalses raamistikus, mis on IASB töövahend standardite koostamisel, sisalduda viide konservatiivsuse kontseptsioonile.

2013. aasta juulis jõudis IASB kontseptuaalse raamistiku arutelu dokumendi avaldamiseni. Arutelu dokument on koostatud eesmärgiga saada tagasisidet oluliste teemade kohta, mida IASB saaks arvesse võtta raamistiku eelnõu loomisel. Kommentaare oli võimalik esitada kuni 14. jaanuarini 2014. Arutelu dokumendi üheksandas osas, mis käsitleb muid kontseptuaalse raamistiku teemasid, on välja toodud, et IASB ei kavatsenud põhjalikult muuta raamistiku esimest ja kolmandat peatükki. Samas on arutlemiseks tõstatatud usaldusväärset ja konservatiivsust puudutavad teemad, sest need on tekitanud palju küsimusi. (IASB 2013) IASB seisukoht konservatiivsuse osas ei ole muutunud. Kuigi arutelu dokumendis tuuakse välja mõned konservatiivsuse kasuks esitatud argumendid, siis IASB jaoks ei ole olnud need piisavad selleks, et ennistada konservatiivsus raamistikku.

Kokku laekus arutelu dokumendile 30 tagasiside vormi. IASB märtsikuu kohtumisel 2014. aastal tehti kokkuvõtte arutelu dokumendile saadud tagasisidest kontseptuaalse raamistiku esimese ja kolmanda peatüki kohta (IFRS Foundation 2014a). Üks osa tagasisidest

puudutas konservatiivsuse kontseptsiooni eemaldamist kontseptuaalsest raamistikust. Esines tagasisidet, mis toetas konservatiivsuse raamistikust välja jätmise otsust, kuid rohkem oli konservatiivsuse raamistikku ennistamist nõudvaid arvamusi. Järgnevalt on toodud peamised konservatiivsuse pooltargumendid (IFRS Foundation 2014a, 9):

- 1) konservatiivsuse kontseptsioon on kasutusel nii olemasolevates kui ka kavandatavates standardites. Seetõttu on oluline seda selgitada ka kontseptuaalses raamistikus, selleks, et konservatiivsus oleks rakendatud järjepidevalt;
- 2) konservatiivsus on vajalik, et takistada ettevõtte juhatuse liigset kallutatust optimismi suunal;
- 3) Euroopa Liidu uus raamatupidamisdirektiiv viitab konservatiivsuse vajalikkusele finantsarvestuses. Selleks, et vältida vastuolu tekkimist IASB koostatud standardite ja raamatupidamisdirektiivi vahel tuleks konservatiivsus raamistikku ennistada;
- 4) konservatiivsuse kasutamine aitab ühtlustada aktsionäride ja juhatuse huvisid ning vähendada moraalariski;
- 5) investorid tunnevad muret rohkem langusriski kui kasvupotentsiaali pärast;
- 6) 2008. aastal alguse saanud finantskriis osutas konservatiivsuse vajalikkusele hinnangute tegemisel;
- 7) teaduslik uurimistöö on rõhutanud, et tingimuslik konservatiivsus omab olulist osa finantsarvestuses. Näiteks Ball *et al* 2008. aasta ja Garcia Lara *et al* 2014. aasta uuringud.

Peamisteks konservatiivsuse vastuargumentideks olid (IFRS Foundation 2014a, 8):

- 1) puudub ühine arusaamine, mida see termin tähendab. Osapooled tõlgendavad seda erinevalt. Seetõttu võib konservatiivsuse lisamine kontseptuaalsesse raamistikku viia selle ebaühtlasele rakendamisele;
- 2) konservatiivsuse rakendamine põhjustab moonutusi finantsaruandluses ning ei ole vastavuses neutraalsusega;
- 3) konservatiivsuse rakendamine ühes perioodis toob kaasa tulemuste ülehindamise järgmistes perioodides.

IASB varasemat soovimatust ennistada konservatiivsuse põhimõtte kontseptuaalsesse raamistikku on kritiseeritud ka Euroopa Liidu tasandil. Äärmusliku meetmena kaalusid

poliitikud 2013. aastal survestada IASB-d konservatiivsust raamistikku lisama, muutes IASB rahastamise Euroopa Liidu poolt sõltuvaks konservatiivsuse sisaldumisest kontseptuaalses raamistikus. (Pwc 2013) Euroopa Liidu rahastus moodustab IASB eelarvest ligikaudu kolmandiku. Hoogervorsti vastus sellele oli – seni kuni arutelu konservatiivsuse ümber on seotud rahastamisteedega, ei saa IASB seatud nõudmistele reageerida. (Crump 2013) IASB ei nõustunud Euroopa Parlamendi tingimustega, sest see mõjutaks nende sõltumatust. Euroopa Parlament loobus oma IASB rahastamise mõjutamise plaanist.

IFRS Foundation avaldas 2014. aasta mais konservatiivsuse teemalise dokumendi IASB korralise kohtumise jaoks. Selle dokumendi eesmärgiks oli arutada, kas ning kuidas taastada viide konservatiivsusele kontseptuaalses raamistikus (IFRS Foundation 2014b). IFRS Foundation esitas selles dokumendis soovitusi, et kontseptuaalse raamistiku eelnõu peaks sisaldama viidet konservatiivsusele. Enne 2010. aastat kontseptuaalses raamistikus sisaldunud viide konservatiivsusele näis olevat suunatud pigem finantsaruannete koostajatele kui IASB-le standardite loomisel. Sellegipoolest on IFRS Foundation, tuginedes arutelu dokumendile laekunud tagasisidele, välja toonud, et konservatiivsuse printsiibil on IASB jaoks oluline roll ning see peaks olema kajastatud kontseptuaalses raamistikus. Kontseptuaalne raamistik ei ole standard ja seega ei kehtesta nõudeid finantsaruannete koostajatele. Selleks, et tagada finantsaruannete koostajate poolt konservatiivsuse rakendamine tõstatas IFRS Foundation kõrvalteemana ettepaneku muuta IAS 1 ning lisada sinna nõue konservatiivsuse rakendamise kohta. (IFRS Foundation 2014b)

21. mail 2014 toimunud IASB korralisel kohtumisel otsustati taastada raamistikus viide konservatiivsusele. Otsuse poolt olid kõik IASB liikmed. Ühtlasi otsustati, et konservatiivsust hakatakse kirjeldama kui ettevaatuse rakendamist ebakindlates olukordades hinnangutega seoses. Konservatiivsuse rakendamine on kooskõlas neutraalsusega ja ei luba varaobjektide, tulude, kohustiste ning kulude üle- ega alahindamist. Raamistiku järelduste osasse lisatakse kommentaar, milles selgitakse konservatiivsuse olulisust finantsaruannete koostajatele ning IASB-le. (IASB 2014)

Kontseptuaalse raamistiku projektiga seoses toimus IASB-l märtsis 2015 kohtumine. Kohtumise märkmetest selgub, et viide konservatiivsusele lisatakse raamistikku tagasi ning raamistiku eelnõu plaanitakse avalikustada 2015. aasta teises kvartalis. (IASB 2015) IASB võttis arvesse IFRS Foundation ettepanekuid konservatiivsusega seoses ning aktsepteeris väljapakutud definitsiooni ja täiendavad selgituse osad.

2.2. Konservatiivsus FASB-i raamistiku dokumentides

FASB-i raamistiku ingliskeelne nimetus on *Statements of Financial Accounting Concepts* (SFAC) ning see koosneb kaheksast raamistiku dokumendist, millest 2015. aasta seisuga on kehtivaid viis. FASB andis 2010. aasta septembris välja SFAC number 8, mis asendas endisi SFAC 1 ja SFAC 2. SFAC 8 on FASB-i ja IASB ühise raamistiku uuendamise projekti väljund Ameerika Ühendriikides ning ei sisalda viidet konservatiivsusele. SFAC 2 käsitles nõudeid raamatupidamisliku info vastavusele ning ühtlasi sisaldas konservatiivsuse põhimõtet. SFAC 8 koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk on finantsaruandluse eesmärkide kohta ja kolmas peatükk käsitleb nõudeid finantsinformatsiooni vastavusele. Teine peatükk on plaanis koostada aruandva üksusega seotud teemadel, kuid sellele keskendutakse projekti järgmistes etappides. Kaheksanda raamistiku dokumendi järelduste osas on toodud selgitused, miks konservatiivsus on kolmandast peatükist välja jäetud. (FASB 2010) Põhjendused on samad nagu IASB raamistikus. FASB plaanis oma raamistiku uuendamise käigus luua ühe ühtse raamistiku dokumendi, SFAC 8, ning töötades läbi vanemaid raamistiku dokumente, lisada sinna uusi peatükke. Lõplikuks tulemuseks on ühtse kontseptuaalse raamistiku loomine, kuhu on koondatud kõik raamistiku dokumendid. Nagu IASB puhul nii ka FASB-i puhul on raamistiku peamiseks kasutajaks nõukogu ise. Raamistiku eesmärk on juhendada nõukogu uute standardite koostamisel ning vanade parendamisel.

Kontseptuaalse raamistiku dokumendid määravad peamised eesmärgid ja kontseptsioonid, mida FASB järgib luues ja täiendades US GAAP-i. Raamistiku dokumendid ise ei kuulu US GAAP-i juurde.

FASB teadvustab SFAC 8, et mõningate aspektide puhul võib raamistiku dokumendi ja standardite vahel esineda erinevusi, kuid sellisel juhul tuleb juhinduda standardis esitatud nõuetest (FASB 2010). Ühtlasi ei kuulu ükski raamistiku dokument FASB-i standardite kodifitseerimise süsteemi (*Accounting Standards Codification*) juurde.

Eelmises alapeatükis analüüsiti IASB ja FASB-i raamistike uuendamise projekti selle algusest lõpuni. Käesolevas alapeatükis keskendutakse konservatiivsuse käsitlusele FASB-i poolt loodavates standardites ning raamistiku dokumentides. Uuritakse, kuidas plaanib FASB oma raamistiku dokumentide ajakohastamisega edasi tegelda ning millist rolli selles kõiges mängib konservatiivsus.

Erinevalt IASB-st on FASB-i kontseptuaalse raamistiku dokumendid pikema ajalooga. Enne 2010. aastat polnud IASB kordagi oma raamistikku täiendanud, kuid FASB andis enne SFAC 8 2000. aastal välja seitsmenda raamistiku dokumendi. Kõige varasem FASB-i raamistiku dokument pärineb 1978. aastast. Enne 2010. aastat oli FASB-i raamistiku dokumentidest konservatiivsust käsitletud SFAC 2. SFAC 2 oli konservatiivsusele pühendatud paragrahvid 91 kuni 97 (FASB 1980).

FASB andis 2014. aasta jaanuaris teada, et plaanib läbi viia uuringuid seoses kontseptuaalse raamistiku projektiga. Ühtlasi anti teada, et projekti ei viida läbi koos IASB-ga, vaid iseseisvalt. (FASB 2014a) 2014. aasta juunis toimunud FASB-i kohtumisel arutati kontseptuaalse raamistiku projekti jätkamist. Kohtumise tulemusena otsustati raamistiku dokumentide parendamisega iseseisvalt jätkata, see tähendab ilma IASB osaluseta. Ühtlasi otsustati, et projekti jätkatakse esitlusviisi ja mõõtmist käsitlevate teemadega. Vihjet varasemalt avalikustatud SFAC 8 esimese ja kolmanda peatüki muutmisele ei ole lisatud (FASB 2014b). Seega saab järeldada, et FASB ei kavatse kaaluda konservatiivsuse kontseptsiooni raamistikku tagasi lisamist. Sellist varianti ei ole FASB-i poolt isegi kaalutud.

2.3. Konservatiivsus finantsarvestuses pärast IFRS-i kohustuslikku rakendamist

Euroopa Liidu igas liikmesriigis kehtivad oma kohalikud raamatupidamise standardid, mille kujunemist on aja jooksul mõjutanud riigi eripärad ja kohalikud seadused. Alates 2005. aastast võeti Euroopa Liidu liikmesriikides kohalike standardite kõrval kasutusele IFRS. Euroopa Liidu liikmesriikide börsidel noteeritud ettevõtete jaoks muutus 2005. aastast kohustuslikuks ühtse printsiipide põhiste raamatupidamisstandardite, IFRS, rakendamine. Nii ettevõtetele, standardikoostajatele kui ka majandusteadlastele on huvipakkuv, milline mõju on olnud kohustuslikul IFRS-i rakendamisel finantsaruannete kvaliteedile Euroopa Liidu liikmesriikides. Teave on kasulik ka väljaspool Euroopa Liitu asuvatele riikidele, kes plaanivad samuti IFRS-i kasutama hakata.

Käesolevas peatükis on keskendutud konservatiivsusele finantsarvestuses pärast 2005. aastat, millal Euroopa Liidu liikmesriikides muutus börsil noteeritud ettevõtetele kohustuslikuks IFRS-i rakendamine. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega 1606/2002 muutus alates 1. jaanuarist 2005 Euroopa Liidu liikmesriikide väärtpaberiturgudel noteeritud

ettevõtetele kohustuslikuks IAS ja IFRS-i rakendamine (1606/2002). Määruse eesmärk oli läbi finantsaruandlusstandardite rakendamise tagada finantsaruannete läbipaistvus ja võrreldavus ning seeläbi ühenduse kapitalituru ja siseturu tõhus toimimine (1606/2002, Artikkel 1). Järgnevalt on analüüsitud, kuidas on nimetatud määruse jõustumine mõjutanud konservatiivsust finantsarvestuses. Konservatiivsuse all on täpsemalt mõistetud tingimuslikku konservatiivsust. Tagajärgede hindamisel on tuginetud mitmele empiirilisele uuringule, seejuures on analüüsitud, kas uuringute järeldused ühtivad või mitte. Kokkuvõtteks tuuakse välja peamised punktid seoses konservatiivsuse muutustega finantsarvestuses pärast 2005. aastat Euroopa Liidu liikmesriikides.

Euroopa Liidu 22 liikmesriigi põhjal läbiviidud Piot *et al* uuringus 2010. aastal selgus, et tingimuslik konservatiivsus on alates IFRS-i rakendamisest vähenenud. Uuringust selgus, et enim puudutas see nähtus kaubandus- ja tööstusettevõtteid, alates 2005. aastast IFRS-i rakendajaid ning ettevõtteid, mida auditeerivad „suurde nelikusse“ kuuluvad auditeerimisfirmad. Ühtlasi selgus sellest uuringust, et mida suurem on muutus raamatupidamisstandardites enne IFRS-i rakendamist ja pärast 2005. aastat, seda rohkem on tingimuslik konservatiivsus vähenenud. Piot *et al* on uurinud, kuidas on pärast 2005. aastat tingimuslik konservatiivsus muutunud riikides, mille varasemad riiklikud standardid olid investorsuhetele suunatud võrreldes riikidega, mille kohalikud standardid olid võlausaldajate huve kaitsvad. IFRS on investori huvide kaitsmisele suunitletud finantsaruandlusstandard ning seega võiks eeldada, et nende rakendamine suurendab tingimuslikku konservatiivsust ja vähendab tingimusteta konservatiivsust. Samas IFRS-i rakendamise mõju vähendab asjaolu, et Euroopa Liidu mõningatel liikmesriikidel olid juba enne 2005. aastat investorisuunitlusega kohalikud standardid. Sellele asjaolule on Piot *et al* oma uuringus tähelepanu pööranud. Olulise erinevusena on Piot *et al* rõhutanud, et IFRS on rohkem uudistest mõjutatav kui Mandri-Euroopa varasemad reeglipõhised standardid (2010, 14).

André *et al* avaldas 2013. aastal uuringu tingimusliku konservatiivsuse kohta Euroopa Liidu 16 liikmesriigis. Tulemustest selgus, et kuigi IFRS-e võib pidada tingimuslikult konservatiivseteks standarditeks, siis pärast IFRS-i kohustuslikku rakendamist on tingimusliku konservatiivsuse tase finantsarvestuses vähenenud. Märgatav vähenemine on toimunud tugeva õigussüsteemiga riikides. Ühtlasi tuuakse artiklis välja, et tingimusliku konservatiivsuse vähenemine ilmneb enam ettevõtetes, mille bilansis on kajastatud immateriaalset vara ja firmaväärtust. (André *et al* 2013) Tegemist on elementidega, mille

kohta on IFRS-is nõutud kaetava väärtuse testide läbiviimine, mis tuginevad reaalkaetava hinnangutele. Immateriaalse vara kaetava väärtuse testid on seotud ettevõtte juhatuse hinnangutega ning seega võivad olla manipuleeritavad.

Lu *et al* uuringust leiab kinnitust, et pärast kohustuslikku IFRS-i rakendamist konservatiivsus finantsarvestuses vähenes. Huvipakkuva trendina on selles uuringus selgunud, et kuigi pärast 2005. aastat konservatiivsus vähenes, siis 2008. aastal konservatiivsus finantsarvestuses tõusis järsult. Järsk tõus oli põhjustatud ülemaailmsest majanduskriisist. (Lu *et al* 2013)

Zhuang *et al* on 2013. aastal läbiviidud uuringus analüüsinud Euroopa Liidu 17 liikmesriigi ettevõtete majandusaasta aruandeid pärast IFRS-i kohustuslikku rakendamist. Eristatud on finantssektorisse kuuluvaid ja mitte kuuluvaid ettevõtteid ning ühtlasi on eraldi analüüsitud ettevõtteid tugeva ja nõrga õigussüsteemiga riikides. Tugeva õigussüsteemiga riikideks on näiteks Saksamaa, Suurbritannia, Skandinaaviamaad ning nõrga õigussüsteemiga riike esindavad Prantsusmaa, Kreeka, Hispaania. Artiklis on eeldatud, et IFRS-i laialdane reaalkaetava kasutamine omab suuremat mõju finantssektori ettevõtetele. Uuringu tulemused kinnitavad samuti seda väidet. Finantsettevõtete kohta leiti, et tugeva õigussüsteemiga riikides finantsarvestuse konservatiivsus suurenes pärast kohustuslikku IFRS rakendamist. Põhjuseks on toodud, et kohustusliku IFRS-i rakendamise järgselt halbade uudiste õigeaegne kajastamine finantsarvestuses suurenes rohkem kui heade uudiste kajastamine. Sisuliselt tähendab see tingimusliku konservatiivsuse tugevnemist. Nõrga õigussüsteemiga riikide finantsarvestustes konservatiivsus vähenes pärast 2005. aastat. IFRS-i kriitikud on rõhutanud, et nõrk õigussüsteem vähendab IFRS-i rakendamise usaldusväärsust ning seeläbi vähendab ka konservatiivsust finantsarvestuses. Täheldati tingimusliku konservatiivsuse vähenemist. Finantssektorisse mittekuuluvate ettevõtete kohta ei leitud kinnitust, et konservatiivsus finantsarvestuses oleks alates 2005. aastast muutunud, olenemata riigi õigussüsteemi tugevusest või nõrkusest. (Zhuang *et al* 2013) Zhuang *et al* läbiviidud uuring erineb teistest analüüsitud artiklitest oma järelduste poolest. Tema analüüsist selgus, et Euroopa Liidu mõnedes liikmesriikides on konservatiivsus finantsarvestuses pärast 2005. aastat suurenenud. Konservatiivsuse suurenemist täheldati tugeva õigussüsteemiga riikide puhul. Ettevõtete tasandil leiti, et konservatiivsus oli suurenenud finantsarvestustes.

Peaaegu kõigi analüüsitud uuringute tulemustest (v.a Zhuang *et al.*) selgus, et pärast IFRS-i kohustuslikku rakendamist alates 2005. aastast on konservatiivsus finantsarvestuses

vähenenud. Vähenemise suurus on olnud mõjutatud paljudest teguritest. Oluline on arvesse võtta, kui tugev on riigi õigussüsteem ning millised olid kohalikud raamatupidamisstandardid enne IFRS-i rakendamist. Mõju sõltus ka sellest, kas ettevõtte on finantssektoris tegutsev või mitte. Kuigi IFRS-i peetakse tingimuslikult konservatiivseks, siis uuringute tulemused on tõestanud vastupidist. Autori hinnangul on ulatuslik reaalväärtuse rakendamine IFRS-is üks põhjus, miks konservatiivsus on finantsarvestuses vähenenud.

3. KONSERVATIIVSUSE PÕHIMÕTTE POSITIIVSED JA NEGATIIVSED KÜLJED

Mitmed uuringud viitavad, et ettevõtte raamatupidamisaruannete tarbijad võivad konservatiivse lähenemise rakendamisest finantsarvestuses. Järgnevalt analüüsitakse konservatiivse lähenemise positiivseid omadusi ning nende põhjuseid. Lisatakse ka finantsarvestuses konservatiivset joont pooldavate majandusteadlaste seisukohti.

Vastukaaluks konservatiivsuse eelistele antakse ülevaade ka selle peamistest puudustest finantsarvestuses. Analüüsitakse, millised ohud võivad kaasneda konservatiivse lähenemisega finantsarvestuses.

Analüüsides konservatiivsuse plusse ja miinuseid, eristatakse konservatiivsuse liike: tingimuslik ja tingimusteta konservatiivsus (vt alapeatükk 1.2.). Tuuakse välja, millistes riikides on need liigid peamiselt levinud ning kuidas on see mõjutanud kohalikke raamatupidamisstandardeid.

Lisaks eelkirjeldatule tuuakse välja põhjused, miks viimastel aastakümnetel on vaatamata kriitikale konservatiivsus finantsarvestuses tugevnenud. Ühtlasi antakse ülevaade standardi koostajate, audiitorite ja investorite seisukohtadest konservatiivsuse kohta finantsarvestuses.

3.1. Konservatiivsuse pooldajad ja rakendamise eelised

Alates 2000. aastate algusest on raamatupidamisstandardite loojad kaldunud kõrvale konservatiivsuse põhimõtte olulisusest finantsarvestuses. Finantsaruandlusstandardi koostajad on läbi kontseptuaalsete raamistike ning standardi muudatuste väljendanud toetust reaalväärtusele ning neutraalsusele (vt alapeatükk 2.1.). Konservatiivsuse kontseptsiooniga vastuolus on näiteks FASB-i standard SFAS 142 ja IASB standard IAS 38, milles asendati firmaväärtuse amortiseerimise nõue perioodiliselt läbiviidavate hinnangutega, mille käigus tuleb kontrollida, kas firmaväärtus on vähenenud. Väärtuse languse hindamiseks on vaja hinnata tuleviku rahakäivet. Hinnanguid tuleviku rahakäibe kohta ei ole võimalik täpselt

kontrollida, seega nii prognoositav rahakäive kui ka nende põhjal tehtavad hinnangud on manipuleeritavad. Selline lähenemine ei ole vastavuses konservatiivsuse põhimõttega.

Konservatiivsuse mõju raamatupidamise praktikale on olnud pikaajaline ning märkimisväärne (Watts 2003). Finantsarvestuses liigutakse üha rohkem reaalkäitumise rakendamise poole, kuid konservatiivsus pole siiski kadunud. Vaatamata kriitikute olemasolule standardi koostajate ja majandusteadlaste seas on konservatiivsus ikkagi suutnud oma koha finantsarvestuses säilitada. Konservatiivsuse püsimine viitab sellele, et tema kriitikud on tähelepanuta jätnud selle printsiibi eelised ning kasulikud omadused. Loobudes konservatiivsusest ilma selle positiivsete omadusi analüüsivõime, on tulemuseks standardid, mis vähendavad finantsarvestuses kajastatava informatsiooni usaldusväärsust.

Konservatiivse lähenemise rakendamine finantsarvestuses aitab varakult kajastada võimalikke riske. Ühtlasi mõjutab ka riskide jaotumist. Riskide õigeaegne arvesse võtmine ning raamatupidamises kajastamine võimaldab vältida omakapitali väärtuse ülehindamist ning realiseerumata tulude kajastamist.

Konservatiivsuse kontseptsiooni üks suuremaid pooldajaid teaduskirjanduses on Watts. Oma 2003. aasta artiklis väidab Watts, et konservatiivsuse eemaldamisel muutuks juhtimisalane käitumine ettevõtetes ning see tooks kaasa olulised kulud investoritele ja mõju majandusele üldiselt. Watts ei erista konservatiivsusele viidates tingimuslikku ja tingimusteta konservatiivsust, kuid tema artiklist ja argumentidest paistab magistr töö autori arvates välja, et ta on käsitlenud tingimuslikku konservatiivsust finantsarvestuses. Tingimusliku konservatiivsuse kohaselt tuleb kulu kajastada kohe kui on võimalik selle suurust hinnata ning selle tekkimine on tõenäoline. Samas tulu kajastatakse ainult selle realiseerumisel.

Järgnevalt on analüüsitud teadusartiklite põhjal konservatiivsuse peamisi eeliseid. Mõistmaks, miks on vajalik ning ettevõttele kasulik finantsarvestuses konservatiivset joont hoida, on toodud välja peamised põhjused. Peamised argumendid, mis soosivad konservatiivsust finantsarvestuses on:

- 1) moraalirisk väheneb;
- 2) piirab juhatuse omakasupüüdlikku käitumist;
- 3) vähendab kohtuvaidlustega seotud kulusid;
- 4) vähendab laenukulukust;
- 5) piirab ettevõtte varade ebaõiglast jaotamist.

Konservatiivse finantsarvestuse rakendamine on üks viisidest, kuidas vähendada ettevõttes moraaliriski. Moraalirisk tekib, kuna ettevõttega seotud osapooltel puudub võrdne ligipääs finantsinformatsioonile ning ettevõttest saadav tulu on ebasümmeetriline (Watts 2003). Investoritel ei ole võimalik jälgida ettevõtte juhatuse ja nõukogu poolt tehtavaid otsuseid. Ettevõtte juhtide ja investorite isiklikud huvid seoses ettevõttega on erinevad, seetõttu vajavad investorid rohkem informatsiooni selleks, et jälgida juhatuse käitumist (Mora, Walker 2014). Moraaliriski vähendamiseks on mitmeid viise. Võimalik on täiendada juhatusega sõlmitud lepinguid, piirates juhatuse omakasupüüdlikku käitumist. Teine variant on kasutada rahvusvahelisi finantsaruandlusstandardeid, mis muu hulgas esindab investorite huve finantsarvestuses. Nende standardite järgimine ettevõtte finantsarvestuses võimaldab investoritel saada rohkem infot ettevõtte juhatuse otsuste ning nende tulemuste kohta.

Moraaliriskiga seotud probleemid eksisteerivad finantsaruannetes seni, kuni ettevõtte varaobjektide ja kohustuste mõõtmisel rakendatavad arvestuspõhimõtted mõjutavad samaaegselt investorite raha paigutamise otsuseid ning ettevõtte juhatuse heaolu (Watts 2003). Rakendatavad arvestusmeetodid annavad investoritele informatsiooni ettevõtte tulemustest ning juhtimisalasest käitumisest. Ettevõtte juhatuse soovib suurendada oma isiklikku heaolu ning võib seetõttu otsustada arvestusmeetoditega manipuleerida. Konservatiivsus piirab ettevõtte juhatuse omakasupüüdlikku käitumist.

Moraaliriski ja peidetud informatsiooniga seotud probleemid on eriti suured finantssektoris. Seni, kuni pangad on pankrotistumiseks liiga suured, on vajalik konservatiivne finantsaruandlus, mis on suunatud moraaliriskiga seotud probleemide lahendamisele. Konservatiivsete finantsaruannete rakendamisel pankadele oleks olnud võimalik piirata lisatasude ja dividendide maksmisi 2008. aastal alanud majanduskriisi ajal (ACCA 2014). Vältima peaks olukordi, kus pangad väljastavad laene arusaamisel, et juhul kui nende hinnangud ei osutu õigeteks, päästab riik panga maksumaksja rahaga. Mora ja Walkeri (2004) arvates võib see olla üks põhjustest, miks Euroopa Liit soosib konservatiivset finantsarvestust. Euroopa Liidu uues raamatupidamisdirektiivis on rõhutatud, et konservatiivsus on üks finantsaruandluse üldpõhimõtetest (Euroopa Parlamendi ... 2013/34/EL).

Ettevõtted eelistavad konservatiivsust rakendada, kuna see vähendab võimalikke kohtuvaidlustega seotud kulusid. Kohtuvaidluste tekkimise tõenäosus on suurem olukorras, kus ettevõtte omakapital on ülehinnatud kui vastupidises olukorras (Watts 2003). Alahinnates ettevõtte omakapitali väärtust, vähendab konservatiivsus võimalikke kohtuvaidlustega seotud

kulusid. Eriti kõnekas on see fakt Ameerika Ühendriikides, kus kohtuvaidluste arv on suurem kui Euroopa Liidus (Holthausen, Watts 2001). Tingimusliku konservatiivsuse seost kohtuvaidluste riski arenguga on oma uuringus kinnitanud Holthausen ja Watts (2001)

Konservatiivne finantsarvestus vähendab tõenäosust, et ettevõtte juhatusele tehakse täiendavaid väljamakseid omanike arvelt. Samuti vähendab see tõenäosust, et aktsionäridele tehakse väljamakseid võlausaldajate huvide arvelt.

Tegelikkuses omab konservatiivsus suuremat mõju finantsaruandest saadava informatsiooni kvaliteedile, kui ettevõtte tuludega manipuleerimise vähendamine. Konservatiivsus pikendab tulu tekkimise perioodi ning alahindab kumulatiivset kasumit ning omakapitali. Samuti vähendab konservatiivsus tuludega manipuleerimist. Konservatiivse finantsarvestuse ja konservatiivsete lepingute tulemusena on võimalik ettevõtte väärtust suurendada. Konservatiivne lähenemine piirab juhatuse omakasupüüdlikke tasude maksmisi iseendale ja teistele osapooltele, näiteks aktsionäridele võlausaldajate arvelt (Watts 2003). Ettevõtte suurenenud väärtust jagatakse kõikide osapoolte vahel ning seega suurendatakse kõikide seotud osapoolte heaolu.

Juhtkonnal on sageli rohkem informatsiooni ettevõttes toimuva kohta kui teistel seotud osapooltel. Näiteks juhatusel on suure tõenäosusega parem informatsioon uue tootearendusega seotud tuleviku rahakäibe kohta kui aktsionäridel, audiitoritel ning ka nõukogul. Tõendamise nõude puudumisel on juhatusel võimalik moonutada tootearenduse tuleviku rahakäibega seotud hinnanguid ülespoole. Juhatusele soodsas suunas tehtud hinnangud toovad neile endile kaasa suured lisatasude maksmised. Samas on võimalik, et ettevõtte teeb nende hinnangute tulemusena kahjumliku investeeringu, mille nüüdisväärtus on negatiivne. (Watts 2003)

Laenusaja piirangute seadmine laenulepingus on üks viis, kuidas suurendada konservatiivsust finantsarvestuses. Piirangud on laenuandja poolt esitatud eritingimused, mille eesmärk on kaitsta ennast laenusaja võimaliku kahjuliku tegevuse eest. Tavapäraselt on nendeks kasumi jaotamisega seotud piirangud ja finantssuhtarvud nagu lühiajalise võlgnevuse kattekordaja, mille puhul on lepingus ette antud piirmäär, millele ettevõtte vastav näitaja peab vastama. Lepingutingimuste rikkumisel tekib laenuandjal õigus kohe nõuda antud laenu täies mahus tagasimaksmist. Laenulepingute eritingimused vähendavad tõenäosust, et juhatuse loobub positiivse nüüdisväärtusega projektidest, tulud ja vara on ülehinnatud ning et ettevõtte likviidseid varaobjekte jaotatakse dividendidena aktsionäridele võlausaldajate arvelt. Ettevõtte

juhatusega sõlmitud hüvitiste lepingutes vähendab konservatiivsus tõenäosust, et juhatus püüab omakapitali ülehinnata eesmärgiga saada võimalikult suuri lisatasusid ettevõtte tulemuste arvelt endale. Omakasupüüdlik juhatus võib oma tegevusega ettevõttele kahju teha, jättes tähelepanuta võimalikud positiivse nüüdisväärtusega projektid. Seega võib juhatus oma kahjuliku tegevusega pidurdada ettevõtte kasvupotentsiaali. Konservatiivne lähenemine aitab ettevõtte juhtimisel aegsasti märgata negatiivse nüüdisväärtusega projekte ja võimaldab seeläbi õigeaegselt võtta vajalikud meetmed kasutusele. (Watts 2003) Ettevõtte väärtuse kasv, mis on tekkinud konservatiivsuse rakendamise tulemusena vähendatud probleemsete tegevuste läbi, jagatakse kõigi ettevõtte seotud osapoolte vahel.

Laenulepingutes märgitud dividendide jaotamisele seatud piirangud suurendavad konservatiivsust finantsarvestuses. Piirangute puudumisel toimuks kasumi jaotamine omanikele, mille tulemusel võib tekkida olukord, kus netovara väärtus on madalam võlausaldaja laenu väärtusest. Sellise olukorra tagajärjeks võib olla võimetus laenu tagasi maksta. Laenulepingutes toodud piirangud sunnivad juhtkonda võlausaldajate huve kaitsma. Ilma selliste piiranguteta poleks ettevõtetel võimalik laenu saada. Juhatus omab piiratud vastutust ning otsus jaotada ettevõtte varaobjekte, jätkaks laenuandjad keerulisse olukorda ning silmitsi võimalusega, et antud laenu pole võimalik tagasi saada. (Watts 2003) Konservatiivse finantsarvestuse kaudu toimub võimalike dividendide maksmise piiramine juba läbi selle, et tulude kajastamisel ollakse konservatiivsed.

Beatty *et al* (2008) on oma uuringus jõudnud järeldusele, et laenulepingute ja õigeaegselt kajastatud kahjumite vahel on positiivne seos. Uuringu põhjal on võimalik järeldada, et võlausaldajad eelistavad eritingimuste kasutamist laenulepingutes selleks, et kindlustada nende huvid läbi konservatiivse finantsarvestuse.

Konservatiivsus toob kaasa omakapitali ja jaotamata kasumi allapoole kallutatuse. Kuid selleks on oma põhjus – ennetada juhatuse ja teiste osapoolte tegevust, mis võiksid tuua kaasa ettevõtte varaobjektide ebaõiglase jaotamise. Tulud muudab konservatiivseks põhimõtte, et tulude kajastamine on õigustatud ainult nende realiseerumisel mitte hinnangutel tulude realiseerumise kohta. Seega on võimalik, et järgmiste perioodide tulud on suuremad kui jooksva perioodil, kuna tulude kajastamine on edasilükatud seni, kuni on olemas kindlad tõendid tulude realiseerumise kohta. Asjaolu, et tulevase perioodi oodatav tulu on suurem kui juhatuse või raamatupidaja hinnang selle konkreetse aasta tulude suuruse kohta, ei tee tulevikus saadavat tulu vähem konservatiivseks.

Ball *et al* (2008) on oma uuringus kontrollinud tingimusliku konservatiivsuse rakendamise nõude seost laenuturuga. Uuringus väidetakse, et laenu- ja aktsiaturul on erinevad nõuded finantsarvestuses õigeaegsele kajastamisele. Laenuturud nõuavad suurema tõenäosusega õigeaegset kahjumite kajastamist kui aktsiaturud. Võlausaldajad tahavad kinnitust, et omakapitali minimaalne väärtus on suurem nende poolt antud laenust. Paljudes laenulepingu eritingimustes sisalduvad tavapäraselt mitmed finantsaruande muutujad ja näitavad. Peamiselt on nendeks bilansipõhised kasumi ja laenukapitali kasutamise suhtarvud. Börsil noteeritud ettevõtetel on suurem finantsinformatsiooni avalikustamise kohustus kui tavaettevõtetel ning see võimaldab aktsionäridel saada sagedamini vajalikku teavet ettevõtte tegevuse kohta kui võlausaldajatel. Võlanõuete väärtus on rohkem tundlik ettevõtte väärtuse langusele kui tõusule. Seega on selles uuringus järeldatud, et õigeaegne kahjumite kajastamine kasvab koos laenuturu olulisuse kasvuga. Lisaks on järeldatud, et kõige suurem nõue tingimuslikult konservatiivse finantsarvestuse järele tuleneb laenuturust. Seega laenulepingud on määrava tähtsusega tingimuslikult konservatiivse finantsarvestuse rakendamisel. Ball *et al* (2008) tõi uuringus välja, et ettevõtte finantsaruanded muutuvad veelgi konservatiivseks vahetult pärast seda, kui on esinenud laenulepingute rikkumisi ning sellisel juhul on see efekt pikaajaline.

Lepinguliste suhete seisukohast on üheks finantsarvestuse oluliseks omaduseks see, millises ulatuses on ettevõtte finantsarvestuses rakendatud konservatiivset lähenemist. Lepinguosalised soovivad saada kinnitust, et ettevõtte säilitab kindla konservatiivsuse taseme kogu lepingu kehtivuse vältel. Seega, kui ettevõtte otsustab järgida kindlaid finantsaruandlusstandardeid, siis nendes standardites sisalduv konservatiivne lähenemine muutub ka oluliseks osaks lepingust. (Mora, Walker 2014) Kliendid ja tarnijad, kellel on läbirääkimistel suurem mõju, võivad nõuda tingimusliku konservatiivsuse rakendamist. Seega on võimalik, et lepingus on ka eraldi rõhutatud teatud tingimusliku konservatiivsuse rakendamist finantsarvestuses.

Lisaks sellele, et konservatiivsus takistab juhatust finantsaruannetega manipuleerimisest, võivad ka lepinguvälised osapooled ühiskonnas sellest, et konservatiivsus piirab omakasupüüdlikke makseid juhtidele ning teistele lepingupooltele (Watts 2003). Seda arvesse võttes võib väita, et konservatiivsus ja selle rakendamise tulemusena tekkiv moonutus omakapitali kajastamisel on oluline osa toimivas

finantsarvestuses. Ning vastupidiselt paljude majandusteadlaste ja standardi koostajate seisukohtadele, on see pigem hea kui halb nähtus.

Tugevalt juurdunud konservatiivne finantsarvestus mõjutab oluliselt laenukulukust. Intressikulu laenudelt on väiksem nendel ettevõtetel, kelle finantsarvestus on konservatiivne.

Tingimuslikult konservatiivse finantsarvestuse järel on seda suurem nõudmine, mida riskantsem on ettevõtte. Ühtlasi kõrge riskiga ettevõtete jaoks on ka laenukulud suuremad. Oluline on eristada, et kõrge risk toob kaasa suurema konservatiivsuse rakendamise ning kõrgema laenukulukuse, mitte vastupidi, et kõrge konservatiivsuse tase ettevõttes põhjustab suuremat laenukulukust. (Mora, Walker 2014)

Õigeaegne kahjude kajastamine finantsarvestuses mõjutab juhatust hoiduma ebaefektiivsetest investeeringutest. Francis ja Martini (2010) uuringu tulemus näitab, et tingimuslikult konservatiivsust rakendavad ettevõtted teevad rohkem kasumlikke soetusi ning loobuvad halbadest soetustest varem.

Bushman *et al* (2011) toob oma uuringus välja, et riikides, kus finantsarvestus on tingimuslikult konservatiivne, on investeeringud tundlikumad kahanevatele investeerimisvõimalustele. Garcia Lara *et al* (2014) leidis, et tingimuslik konservatiivsus vähendab nii üle kui ka alainvesteeringutega seotud probleeme. Nende uuringute kohaselt enne majanduskriisi algust 2008. aastal kehtestasid konservatiivsemad pangad antud laenudele kõrgemaid intressimäärasid. Kriisi ajal konservatiivsed pangad tõstsid intressimäärasid vähem kui pangad, mis polnud nii konservatiivsed. Uuringute tulemused viitavad sellele, et tingimuslik konservatiivsus on seotud rohkem vastutustundlike pankade laenuandmise otsustega.

Positiivse seose tingimusliku konservatiivsuse ja ettevõtte juhtimise kvaliteedi vahel on leidnud Ahmed ja Duellman oma 2007. aasta uuringus. Uuringus on eeldatud, et paremini juhitud ettevõtted teevad ühtlasi paremaid raamatupidamislikke otsuseid. Paremini juhitud ettevõtted valivad rohkem tingimuslikult konservatiivseid raamatupidamissüsteeme. Tingimuslikult konservatiivne finantsarvestus eelistab õigeaegselt kajastada halbade uudiste mõju ning takistab juhatusel tegelda omakasupüüdlike tegevustega.

Juhid on ajendatud ettevõtte kahjumite peitmisest selleks, et vältida enda vallandamist enne ametiaja lõppu. Kahjumlike tulemuste ning valede juhtimisotsuste tunnistamine võib tuua kaasa aktsionäride otsuse juht oma ametist vabastada. Valeks otsuseks võib olla negatiivse nüüdisväärtusega projektide aktsepteerimine. Positiivse nüüdisväärtusega projektide kohta on juhatus alati nõus informatsiooni jagama. Konservatiivne finantsarvestus

kiirendab kahjumite kajastamist ning annab aktsionäridele ja nõukogule märku, millal tuleks uurida kahjude tekkimise põhjuseid. Sellised uurimised võivad kaasa tuua juhi vallandamise ja kahjumlike projektide lõpetamise. (Mora, Walker 2014)

Ei ole õige järeldada, et tingimusliku konservatiivsuse rakendamine on alati ja kõigi ettevõtete finantsarvestussüsteemi jaoks parim valik. Samuti ei ole õige väita, et tingimuslik konservatiivsus on kasulik ettevõtetele kõikides jurisdiktsioonides. Samas on leitud kinnitust, et tingimuslik konservatiivsus on kasulik mõningatele ettevõtetele kindlates riikides. Eriti ettevõtte ja võlausaldaja vaheliste lepinguliste suhete kontekstis. Samuti on täheldatud juhatuse ja ettevõtte seotud osapoolte vaheliste suhete tugevnemist tingimuslikult konservatiivse lähenemise korral. (Mora, Walker 2014) Tingimuslikult konservatiivne finantsarvestus on levinud tavaõiguse riikides, nagu Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid, kus kohalikud raamatupidamissüsteemid on investorsuhete kaitsmise suunitlusega (Piot *et al* 2010).

Khan ja Watts (2009) järeldavad oma uuringus, et informatsiooni ebasümmeetria suurenemine toob kaasa konservatiivsuse suurenemise. Garcia Lara *et al* (2014) läheneb sellele teemale teisiti. Tema uuringus on analüüsitud, kas ettevõtte informatsiooni keskkond muutub paremaks, kui ettevõttes suurendatakse konservatiivsust. Seega on ta uurinud konservatiivse lähenemise tagajärgi informatsiooni ebasümmeetriale. Garcia Lara *et al* on väitnud, et konservatiivsus ajendab infokeskkonna paremaks muutmist nii otseselt kui ka kaudselt. Otseselt toimub see läbi tuludega manipuleerimise piiramise ja muude informatsiooni allikate edendamisega. Kaudselt toimub see läbi investeringute efektiivsuse suurenemise. Konservatiivsuse suurenemise tagajärjel on analüütikutel võimalik koostada täpsemaid prognoose ning neid paremini järgida. Ühtlasi leiab uuringus kinnitust, et informatsiooni ebasümmeetria väheneb aasta pärast konservatiivsuse suurenemist ning konservatiivsusest tulenev infokeskkonna parenemine on püsiva mõjuga. (Mora, Walker 2014)

Keskendudes konservatiivsuse puudustele ja eelistele finantsarvestuses on rõhutatud, et tähelepanu tuleb pöörata raamatupidamisliku informatsiooni rollile moraaliriski ja peitkulude probleemi parendamisel. Need hõlmavad laenudega ning ettevõtte juhtimisega seotud kulusid (juhatuse kompensatsioonilepingud) ning kulusid, mis tulenevad sellest, et investoritel puudub võrdne ligipääs ettevõtet puudutavale olulisele informatsioonile.

Finantsaruandlusstandardite koostajatel ja seadusandjatel on samuti oma põhjused, miks eelistada konservatiivset finantsarvestust ning aruandeid. Standardite koostajaid kritiseeritakse suurema tõenäosusega siis, kui ettevõtete omakapitalid on ülehinnatud kui siis, kui omakapital on alahinnatud. Konservatiivsus vähendab standardi koostajate ja seadusandjate poliitilist kulu. Mitte seotud osapooled, nagu valijad, hindavad konservatiivsuse rakendamise läbi tekkivaid piiranguid juhatuse omakasupüüdlikele maksetele iseendale ja muudele osapooltele. (Watts 2003) Vaatamata sellele argumendile on viimasel ajal standardiloojad siiski eelistamas tõest ja ausat esitusviisi.

3.2. Konservatiivsuse vastased ja rakendamise puudused

Konservatiivsust on standardi koostajate ja majandusteadlaste poolt palju kritiseeritud. Selle põhjuseks on peamiselt ettevõtte jooksva perioodi kasumi alahindamine ning tulude ülehindamine järgnevatel perioodides, kuna kulud on järgnevatel perioodides alahinnatud. (Watts 2003)

Järgnevalt on analüüsitud konservatiivse finantsarvestuse rakendamise läbi tekkivaid puudusi. Peamised ohud, mis kaasnevad konservatiivse lähenemisega on:

- 1) finantsaruannete kallutus;
- 2) tuludega manipuleerimine;
- 3) ebaefektiivsed investeeringud.

Konservatiivsus on pika ajalooga, kuid sama pika ajalooga on ka arutelu selle põhimõtte kasulikkuse ümber. Peamine vastuargument, mis konservatiivsuse kohta tuuakse, on see, et konservatiivsus kallutab finantsaruandeid, muutes finantsarvestuse vastuolus olevaks neutraalsuse põhimõttega (IASB 2010). Kriitikud väidavad, et konservatiivset lähenemist võidakse kasutada selleks, et kunstlikult tasandada tulusid. Tehes seda nii, et heade majandustulemustega aastal näidatakse kasumeid väiksematena, selleks, et kehvemate tulemustega aastal oleks võimalik kasumit suuremana näidata. Selline tasandamine muudab keeruliseks ettevõtte tegelike tulemuste jälgimise. Aruande tarbijal on keeruline tuvastada konservatiivsuse rakendamist finantsaruannetes ning mõõta selle mõju, seetõttu võidakse ekslikult arvata, et konservatiivsus suurendab finantsinformatsiooni läbipaistvust. (EFRAG 2013)

Tuludega manipuleerimine on üks põhjustest, millega kirjeldatakse konservatiivsuse negatiivset mõju finantsarvestusele. Tuludega manipuleerimisega on tegemist, kui juhatus hindab alla varaobjekte, võttes liigseid tasusid ja tehes liigseid varaobjektide mahakandmisi, eesmärgiga näidata järgmistes perioodides tulusid suurematena. Teine põhjus seisneb selles, et juhatus loobub tegevusest, mis ei ole kasumlik. Konservatiivsuse tunnuseks on süstemaatiline omakapitali alahindamine.

Majandusteadlased on ühisel seisukohal selles, et kuna tingimusteta konservatiivsus soodustab tuludega manipuleerimist, siis vähendab tingimusteta konservatiivsus tulude kvaliteeti (Penman, Zhang 2002). Juhatusel on võimalik mõjutada tulude suurust vähendades ajutiselt hinnanguid ebatõenäoliselt laekuvate nõuete osas. Jackson ja Liu (2010) toovad oma uuringus välja, et ettevõtted võivad tahtlikult alahinnata oma varaobjekte läbi ebatõenäoliselt laekuvate nõuete ning seejärel tühistada tehtud allahindlusi selleks, et järgmistes perioodides näidata tulusid suurematena. Samuti on võimalik mõjutada hinnanguid väärtuse languste kohta või depretsatsioonikulu arvestamisel, suurendades amortisatsioonimäärasid. Aruandeaasta kasuminäitajad on seega madala kvaliteediga, kuna juhatusel on võimalik tühistada tehtud muutusi hinnangutes. Kuna tuludega on võimalik manipuleerida, siis ei ole võimalik jooksva aasta tulusid võtta aluseks järgmiste perioodide tulude prognoosimiseks. Selle põhjuseks on tingimusteta konservatiivse finantsarvestuse mõjul suurenenud peitreservide loomine ning tuludega manipuleerimine. Samuti suurendab tingimusteta konservatiivsus vigu prognoosides. Uuringutes on järeldatud, et tingimusteta konservatiivsus võimaldab ettevõtetel tekitada peitreserve. Neid reserve kasutatakse järgnevatel perioodides selleks, et vältida analüütikute prognoositud näitajatest suuri kõrvalekaldeid ning tulude vähenemist. Penman ja Zhang (2002) toetavad seisukohta, et tingimusteta konservatiivsus võib vähendada tulude prognoosimise võimalust. Kunstlikult loodud madalamad tulud on loodud peitreservide abil, mis annavad juhatusel võimaluse kajastada suuremaid tulusid järgnevatel perioodides.

Konservatiivsuse kriitikud väidavad, et konservatiivne finantsarvestus toob tulevastel perioodidel kaasa vähem konservatiivsed finantsaruanded. Tulude ja kulude ebavõrdsusel alustel kajastamine toob kaasa ülespoole suunatud tulude hinnangud järgnevatel aastatel. Kriitikud on seisukohal, et konservatiivsus põhjustab vähem konservatiivseid tulusid järgnevatel perioodidel.

Garcia Lara ja Mora (2004) uuringu tulemusena selgus, et Euroopas on tingimusteta konservatiivsus suurem Rooma õigusega riikides kui tavaõiguse riikides. Rooma õiguse põhised riigid on enamasti Mandri-Euroopast, sealhulgas Saksamaa, Prantsusmaa ja Skandinaaviamaad. Tavaõigus on levinud Suurbritannias ja Ameerika Ühendriikides. Rooma õiguse riikides on maksusüsteemi mõju raamatupidamisele suurem kui tavaõiguse riikides. Ühtlasi mõjutab tingimusteta konservatiivsuse rakendamist ka riigi üldine õiguskeskkond. (Garcia Lara *et al* 2004) Mandri-Euroopas ja Skandinaaviamaades on finantsarvestus tugevalt mõjutatud kreditoride kaitsest. Kõige suurem kalduvus tingimuslikult konservatiivse finantsarvestuse järele on Saksamaal, kus kohalikud raamatupidamisstandardid võimaldavad varaobjekte alahinnata ja kohustusi ülehinnata. (Piot *et al* 2010)

Tingimusteta konservatiivse finantsarvestuse rakendamine ettevõttes on peamiselt ajendatud kohtuvaidluste ja maksukeskkonnaga seotud mõjudest. Cano (2010) tõi oma uuringus välja, et suuremad auditeerimisettevõtted eelistavad tingimusteta konservatiivsuse kasutamist ettevõtetes, kus esineb kõrge kohtuvaidluste- ja mainerisk, kuid tingimusteta konservatiivsuse rakendamine võib tuua kaasa finantsaruannete kvaliteedi vähenemise. Mitmed kriitikud on väitnud, et tingimusteta konservatiivsusel puudub väärtus lepingulistest suhetes. Jackson ja Liu (2010) on leidnud, et tingimusteta konservatiivsus toob kaasa ebaefektiivsed investeerimisotsused.

Kuigi mitmete uuringute kohaselt vähendab tingimuslikult konservatiivne finantsarvestus üle investeerimisega seotud probleeme, siis sama ei saa järeldada alainvesteerimise probleemi kohta. Ma (2010) leidis oma uuringus, et investeringute mahtude ja finantsarvestuse konservatiivsuse vahel esineb negatiivne seos. Uuringus on väidetud, et liigne konservatiivsus võib kaasa tuua arenduskulude vähendamise ettevõttes. Seega, mida konservatiivsem on finantsarvestus, seda vähem ettevõtte investeerib, ning seeläbi pidurdab ka oma arengupotentsiaali.

Garcia Lara *et al* (2009) leidis oma uuringus, et kohtuvaidlusrisk ja tingimusteta konservatiivne finantsarvestus on omavahel seotud. Lisaks tõid nad oma uuringus välja, et vaatamata sellele, et tingimusteta konservatiivne finantsarvestus suureneb kohtuvaidlusriskide olukorras, siis see ei mõjuta juhtimisalaseid ajendeid tingimusliku konservatiivsuse suurendamiseks.

Vastukaaluks tingimusliku konservatiivsuse positiivsetele külgedele on võimalik välja tuua olukordi, kus see võib finantsarvestusele negatiivselt mõjuda. Näiteks Ruch ja Taylor

(2014) väidavad oma uuringus, et tingimuslikult konservatiivsed allahindamise reeglid võivad süvendada ettevõtte kulude ja tuludega manipuleerimist. Konservatiivsuse puuduseks saab pidada täiendavalt seda, et võrreldes kahe konkureeriva ettevõtte finantsaruandeid, pole võimalik välja selgitada, kui suures ulatuses on need ettevõtted konservatiivset lähenemist rakendanud. Probleem seisneb selles, et raskendatud on ettevõtete lõikes varaobjektide väärtuse allapoole kallutatuse võrdlemine (ACCA 2014). Juhul kui võrreldavad ettevõtted tegutsevad eri riikides, siis on võimalik arvesse võtta nende riikide erisusi. Riikides, kus kohalikud raamatupidamisstandardid on traditsiooniliselt olnud konservatiivsed, näiteks Saksamaal, võib ettevõtte finantsarvestuses olla peitreserve.

3.3. Järeldused

Finantsaruandlusstandardid sisaldavad paratamatult nii tingimuslikku kui ka tingimusteta konservatiivsust. Tingimusteta konservatiivsus on seotud põhivaraobjektide amortiseerimise, hinnangutest lähtuvate reservide loomise ning uurimis- ja arendusväljaminekute kuludena kajastamisega. Tingimusteta konservatiivsus alahindab ettevõtte omakapitali ning seda võib pidada liialt pessimistlikuks ettevõtte tegelike tulemuste kajastamisel. Tingimuslik konservatiivsus on seotud uudistest tuleneva mõju kajastamisega finantsarvestuses. Selle kohaselt tuleb kulu kajastada kohe kui seda on võimalik hinnata, kuid tulu võib kajastada ainult selle realiseerumisel. Ühtlasi on tingimuslik konservatiivsus vähem seotud prognoosidega ja seetõttu kajastab paremini ettevõtte tegelikke tulemusi. Selle näiteks on varude kajastamine soetusmaksimumuses või neto realiseerimisväärtuses, olenevalt sellest, kumb on madalam.

Magistritöö alapeatükis 3.1 analüüsitud konservatiivsuse pooltargumendid rõhutasid peamiselt tingimusliku konservatiivsuse positiivset mõju finantsarvestusele. Tingimuslikku konservatiivsust nimetatakse ka heaks konservatiivsuseks. Läbi tingimusliku konservatiivsuse on õigeaegselt kajastatud halbade uudiste mõju finantsarvestuses ning takistatud ettevõtte juhatuse omakasupüüdlik tegevus. Konservatiivne finantsarvestus vähendab moraaliriski ja laenukulukust ning võimalikke kohtuvaidlustega seotud kulusid. Kokkuvõttes muudab konservatiivne finantsarvestus finantsaruannetest saadava informatsiooni kvaliteetsemaks.

Magistritöö alapeatükis 3.2. esitatud konservatiivsuse vastuargumendid on peamiselt seotud tingimusteta konservatiivsusega, mida on nimetatud ka halvaks konservatiivsuseks.

Tingimusteta konservatiivsus võimaldab ettevõtte juhatusel manipuleerida tuludega ja kallutada finantsaruandeid, vähendades finantsaruannetest saadava informatsiooni kvaliteeti.

Olles analüüsinud konservatiivse finantsarvestuse positiivseid ja negatiivseid külgi, on magistritöö autor seisukohal, et **konservatiivsuse rakendamise eelistel on suurem kaal kui selle puudustel ning konservatiivne finantsarvestus on vajalik**. Konservatiivsuse olulisust on kinnitanud ka IASB oma kavatsusega 2015. aastal ennistada kontseptuaalses raamistikus konservatiivsuse põhimõtte. Konservatiivsuse positiivsed küljed muudavad finantsaruannetest saadava informatsiooni kvaliteetsemaks. Autori hinnangul on oluline teadvustada konservatiivsuse liikide olemasolu. Sellele aitaks kaasa IASB tingimusliku ja tingimusteta konservatiivsuse selgesõnaline eristamine kontseptuaalses raamistikus. IFRS on kasutusel rohkem kui 100 riigis maailmas. Kuna riikide õigus-, maksu- ja valitsemise süsteemid on erinevad, siis tuleb arvestada sellega, et nõudlus konservatiivse finantsaruandluse järele võib oluliselt varieeruda riikide lõikes (vt alapeatükk 3.1.). Tingimusteta konservatiivsus on rohkem levinud Rooma õigusega riikides, nagu Saksamaa, Prantsusmaa ja Skandinaaviamaad. Tingimuslik konservatiivsus on laialt levinud tavaõiguse riikides, nagu Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada põhjused, miks on konservatiivsuse nõue finantsarvestuses vajalik. Selleks hinnati standardi koostajate, majandusteadlaste ning huvirühmade seisukohti seoses konservatiivsuse põhimõttega. Leidmaks kinnitust konservatiivsuse printsiibi vajalikkusest standardites ja finantsarvestuses, viidi läbi poolt- ja vastuargumentide analüüs. Töö uurimisobjekt oli konservatiivsuse printsiip, mida analüüsiti teadusartiklite ja IASB kontseptuaalse raamistiku põhjal.

Töö esimeses peatükis keskenduti terminile „konservatism“. Analüüsiti selle mõisteid tava- ja erialases kasutuses. Selleks uuriti inglise- ja eestikeelseid sõnaraamatuid. Eraldi analüüsiti ingliskeelseid termineid „*conservatism*“ ja „*prudence*“, millest esimene on levinud ameerika inglise keeles ning viimane briti inglise keeles. Neid termineid analüüsiti eraldi, eesmärgiga välja selgitada, kas need on samatähenduslikud või mitte. Kuigi esines rohkelt sünonüüme, siis selgus, et mõlemat terminit on eesti keeles mõistetud ettevaatlikkusena. Eesti heas raamatupidamistavas, mis põhineb suuresti IFRS for SME-l, ei ole kasutatud ettevaatlikkuse printsiipi, vaid konservatiivsuse printsiipi, kuigi IFRS-is kasutatakse terminit „*prudence*“. Esimeses peatükis anti ülevaade ka konservatiivsuse ajaloost ning selle peamistest arengutest finantsarvestuses. Lisaks selgitati tingimusliku ja tingimusteta konservatiivsuse erinevusi ning mõju finantsarvestusele. Nende liikide eristamine on oluline, kuna neid mõjutavad tegurid ja rakendamise tagajärjed on erinevad ning kohati võivad nad olla vastupidise toimega.

Töö teises peatükis analüüsiti konservatiivsust IASB kontseptuaalses raamistikus ning IFRS-is. Keskkel kohal oli konservatiivsuse printsiibiga seonduv IASB ja FASB-i kontseptuaalsetes raamistikes. Kuni 2010. aasta septembrini kuulus konservatiivsus peamiste põhimõtete hulka kontseptuaalsetes raamistikes. Alates 2004. aastast alustasid IASB ja FASB ühise projektina oma raamistike uuendamist ning selle tulemusena otsustati konservatiivsusest neutraalsuse kasuks loobuda. Üks põhjustest sellest loobumisest oli vastuolu neutraalsusega, kuna konservatiivne finantsarvestus toob kaasa kallutatud finantsaruanded. Mitmed huvirühmad vaidlesid IASB ja FASB-i otsusele vastu ning esitasid mitmeid argumente

konservatiivsuse vajalikkuse ja kasulikkuse kohta. 2014. aastal otsustas IASB ennistada konservatiivsuse põhimõtte raamistikku. Vaatamata sellele, et algselt IASB välistas 2010. aastal kehtima hakanud raamistiku peatükkide muutmise, sealhulgas konservatiivsuse teema, siis võttes arvesse huvirühmade soovitusi, otsustati siiski 2015. aasta jooksul taastada konservatiivsuse kontseptsioon raamistikus. FASB-i kontseptuaalsesse raamistikku pole plaanis konservatiivsust ennistada. Alates 2005. aastast muutus Euroopa Liidu liikmesriikide börsidel noteeritud ettevõtetele kohustuslikuks IFRS-i rakendamine. Teise peatüki lõpus uuriti, kas konservatiivsuse tase Euroopa Liidu liikmesriikide finantsarvestuses muutus pärast 2005. aastat. Selleks analüüsiti mitmeid empiirilisi uuringuid, mille tulemusena selgus, et alates 2005. aastast on konservatiivsus finantsarvestuses vähenenud. Selle põhjuseks saab pidada IFRS-i ulatuslikku reaalväärtuse rakendamist. Mõju suurus on olenenud riigi õigussüsteemi tugevusest ning kohalikust raamatupidamistavast.

Töö kolmandas peatükis analüüsiti konservatiivse lähenemise eeliseid ja puudusi finantsarvestuses. Analüüs põhines majandusteadlaste seisukohtadel ja uuringutel. Konservatiivsuse positiivsete külgedena on võimalik välja tuua, et see vähendab moraaliriski, võimalikke kohtuvaidlustega seotud kulusid, laenukulukust ning muudab ettevõtte finantsaruannetest saadava informatsiooni kvaliteetsemaks. Peamiste puudustena oli võimalik välja tuua finantsaruannete kallutatust ja tuludega manipuleerimist. Kuigi konservatiivsuse kriitikud peavad selle negatiivseks küljeks seda, et ettevõtte tulud on jooksva perioodil alahinnatud ja kulud ülehinnatud ning järgmistes perioodides on seetõttu vähem konservatiivsed finantsaruanded, siis tegelikkuses on selline vaoshoitus jooksva perioodil kasulik nii omanikele kui ka võlausaldajatele. Ettevõttega seotud osapooled on palju tundlikumad omakapitali ülehindamisest tulenevale mõjule kui selle alahindamisele. Võttes arvesse majandusteadlaste seisukohti ja uuringuid, leidis töö autor kinnitust, et konservatiivsus finantsarvestuses on vajalik ning selle roll peaks säilima.

Magistritöö koostamisel püstitatud eesmärk leidis kinnitust. Välja selgitati põhjused, miks konservatiivsuse printsiip finantsarvestuses on oluline. Selleks analüüsiti standardi koostajate, majandusteadlaste ja huvirühmade seisukohti konservatiivsusega seoses. Konservatiivsuse printsiibi vajalikkust kinnitas ka IASB oma 2014. aastal tehtud otsusega ennistada 2015. aastal konservatiivsuse põhimõtte kontseptuaalsesse raamistikku.

Edasise analüüsi käigus tuleks analüüsida IASB ja FASB-i erinevaid lähenemisi finantsarvestuses. Kuna IASB otsustas konservatiivsuse oma kontseptuaalsesse raamistikku

tagasi lülitada, siis tekib lahknevus FASB-i kontseptuaalse raamistikuga. Vajalik oleks analüüsida, kuidas IASB ja FASB-i põhimõtteline erinevus uute standardite loomisel ja täiendamisel võib mõjutada finantsaruandlust tulevikus. Autori hinnangul oleks otstarbekas analüüsida, kas eesti keeles termini „konservatiivsus“ kasutamine raamatupidamise põhimõtte kontekstis annab kõige paremini edasi selle sisu või oleks korrektsem viidata ettevaatlikkuse põhimõttele.

VIIDATUD ALLIKAD

- Ahmed, A., S., Duellman, S., (2007) Accounting conservatism and board of director characteristics: An empirical analysis. *Journal of Accounting and Economics*, 43, pp. 411-437. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165410107000183> (30.04.2015)
- Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) (2014). Prudence and IFRS. <http://www.accaglobal.com/za/en/technical-activities/technical-resources-search/2014/september/prudence-and-ifrs.html> (23.03.2015)
- Alver, J., Alver, L., (2011). *Majandusarvestus ja rahandus: Leksikon*. 1. köide, A-L. Tallinn: Deebet.
- André, P., Filip, A., Paugam, L., (2013). Impact of Mandatory IFRS Adoption on Conditional Conservatism in Europe – ESSEC Business School. http://www.essec.edu/faculty/showDeclFileRes.do?declId=11204&key=__workpaper__ (25.04.2015)
- Ball, R., Robin, A., Sadka, G., (2008). Is Financial Reporting Shaped by Equity Markets or by Debt Markets? An International Study of Timeliness and Conservatism. *Review of Accounting Studies*, 13 (2-3), pp. 168-205.
- Basu, S., (1997). The Conservatism Principle and the Asymmetric Timeliness of Earnings. *Journal of Accounting & Economics* 24 (Detsember), pp. 3-37.
- Beatty, A., Weber, J., Yu, J., J., (2008). Conservatism and Debt. *Journal of Accounting and Economics*, 45, pp. 154-174.
- Bliss, J., H., (1924). *Management Through Accounts*. New York: The Ronald Press Co.
- Bushman, R., Piotroski, J., Smith, A., J., (2011). Capital allocation and timely accounting recognition of economic losses. *Journal of Business Finance and Accounting*, vol. 38, pp. 1-33.
- Cano-Rodriguez, M., (2010). Big Auditors, Private Firms and Accounting Conservatism: Spanish Evidence. *European Accounting Review*, vol. 19 issue 1, pp. 131–159.
- Cõnservãre. (2002) – *Ladina-eesti sõnaraamat*. 2. täiendatud ja parandatud väljaanne. (Üldtoim) I. Volt. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 253.

- Conservatism. (1991) – *Dictionary of Accounting Terms*. 2nd ed. Derek French. Kingston upon Thames: Croner Publications, pp. 61.
- Conservatism. (1993) – *Dictionary of Accounting and Finance*. R. Brockington. London: Financial Times/ Prentice Hall, pp. 56.
- Conservatism. (2000) – *Longman Business English Dictionary*. (Director) D. Summers. London: Pearson Education Limited, pp. 93.
- Conservatism. (2003) – *A dictionary of Business*. 3rd ed. John Pallister, Alan Isaacs. Oxford: Oxford University Press, pp. 119.
- Conservatism concept. (2008) – *Uus Inglise-Eesti majandussõnaraamat*. 3.tr. V. Raid. Tallinn: Festart OÜ, lk 157.
- Conservative. (1927) – *Inglise-eesti sõnaraamat*. H. Pöhl. Tallinn: G.Pihlakas'e kirjastus, lk 132.
- Conservative. (1937) – *Inglise-eesti taskusõnastik*. V. Vekšín. Tartu: K./Ü. Loodus, lk 60.
- Conservative. (1989) – *Inglise-eesti sõnaraamat*. 1. köide. 3. tr, parandatud ja täiendatud. (Koost) J. Silvet. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 280.
- Conservative. (1992) – *Dictionary of Accounting*. P.H.Collin, A.Joliffe. Teddington: Peter Collin Publishing, pp. 48.
- Conservative. (2006) – *Inglise-eesti seletav sõnaraamat*. 2.tr, täiendatud ja ümbertöötatud. (Toim) G. Dunn. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 146.
- Conservative. (2011) – *Suur inglise-eesti seletav sõnaraamat: ADVANCED PASSWORD*. A-O. 1 köide. (Üldtoim.)Tea Vassiljeva. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 289-290.
- Crump, R. (2013). Battle over 'prudence' isolates the IASB. – *Accountancy Age*.
<http://www.accountancyage.com/aa/blog-post/2301329/battle-over-prudence-isolates-the-iasb> (30.03.2015)
- Eesti keele seletav sõnaraamat. – Eesti Keele Instituudi kodulehekülg.
<http://www.eki.ee/dict/ekss/> (20.03.2015)
- Eesti õigekeelsussõnaraamat. – Eesti Keele Instituudi kodulehekülg.
<http://www.eki.ee/dict/qs/> (20.03.2015)
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2013/34/EL. Vastu võetud 26.juunil 2013.a. –
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:182:FULL&from=EN>

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 1606/2002. Vastu võetud 19. juuli 2002.a. – Euroopa Komisjoni kodulehekülg.
http://ec.europa.eu/finance/accounting/legal_framework/ias_regulation/original_text_en.htm (25.04.2015)
- European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) (2013). Getting a Better Framework: Prudence Bulletin. – EFRAG kodulehekülg.
http://www.efrag.org/files/Conceptual%20Framework%202013/130409_CF_Bulletin_Prudence_-_final.pdf (24.03.2015)
- FASB (1980). Statement of Financial Accounting Concepts No. 2: Qualitative Characteristics of Accounting Information. – Finantsarvestuse Standardite Nõukogu kodulehekülg.
<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/PreCodSectionPage&cid=1176156317989> (20.04.2015)
- FASB (2010). Statement of Financial Accounting Concepts No. 8. Conceptual Framework for Financial Reporting: Chapter 1, The Objective of General Purpose Financial Reporting, and Chapter 3, Qualitative Characteristics of Useful Financial Information. – Finantsarvestuse Standardite Nõukogu kodulehekülg.
<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/PreCodSectionPage&cid=1176156317989> (17.04.2015)
- FASB (2014a). Project Update: Conceptual Framework – Finantsarvestuse Standardite Nõukogu kodulehekülg.
http://www.fasb.org/jsp/FASB/FASBContent_C/ProjectUpdatePage&cid=900000011090#background (20.04.2015)
- FASB (2014b). Conceptual Framework FASB Board Meeting June 18, 2014 – Finantsarvestuse Standardite Nõukogu kodulehekülg.
<http://www.fasb.org/cs/ContentServer?site=FASB&c=Page&pagename=FASB%2FPaage%2FSectionPage&cid=1176157086089> (20.04.2015)
- Francis, J., R., Martin, X., (2010). Acquisition Profitability and Timely Loss Recognition. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 49, issues 1-2, pp. 161-178.
- Garcia Lara, J., Mora, A., (2004). Balance sheet versus earnings conservatism in Europe. *European Accounting Review*. vol. 13 (2), pp. 261-292.
- Garcia Lara, J., Garcia Osma, B., Penalva, F., (2009). Accounting Conservatism and Corporate Governance, *Review of Accounting Studies*. 14, pp. 161–201.
- Garcia Lara, J., Garcia Osma, B., Penalva, F., (2014). Information Consequences of Accounting Conservatism. *European Accounting Review*. vol. 23 issue 2, pp. 173-198.
- Holthausen, R., Watts, R., (2001). The relevance of the value-relevance literature for financial accounting standard setting. – *Journal of Accounting and Economics*, 31, pp. 3-75.

Hoogervorst, H., (2012). The Concept of Prudence: Dead or Alive? Speech at Federation of European Accountants (FEE) Conference on Corporate Reporting of the Future – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/alerts/pressrelease/pages/prudence-speech-sept-2012.aspx> (12.04.2015)

Discussion Paper – IASB. Preliminary Views on an improved Conceptual Framework for Financial Reporting: The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics of Decision-useful Financial Reporting Information. (2006) – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Objectives-and-qualitative-characteristics/Pages/Objectives-and-qualitative-characteristics.aspx> (14.04.2015)

Exposure Draft – IASB. Exposure Draft of An Improved Conceptual Framework for Financial Reporting: Chapter 1 The Objective of Financial Reporting; Chapter 2 Qualitative Characteristics and Constraints of Decision-useful Financial Reporting Information. (2008) – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/EDMay08/Documents/conceptual_framework_exposure_draft.pdf (06.04.2015)

IASB (2010). The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010 – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/News/Press-Releases/Documents/ConceptualFW2010vb.pdf> (18.04.2015)

IASB (2012). IASB Update September 2012 – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Project-News/Pages/IASB-discussed-restarting-Conceptual-Framework-project.aspx> (12.04.2015)

Discussion Paper – IASB. A Review of the Conceptual Framework for Financial Reporting. (2013) – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Discussion-Paper-July-2013/Pages/Discussion-Paper-and-Comment-letters.aspx> (12.04.2015)

IASB (2014). IASB Update May 2014 – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/Updates/IASB-Updates/Pages/IASB-Updates.aspx> (19.04.2015)

IASB (2015). IASB Update March 2015 – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/Updates/IASB-Updates/Pages/IASB-Updates.aspx> (19.04.2015)

IFRS Foundation (2012a). Technical Summary: The Conceptual Framework for Financial Reporting 2011 – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülg. <http://www.ifrs.org/IFRSs/Documents/ConceptualFramework.pdf> (12.04.2015)

IFRS Foundation (2012b). Staff Paper: Misunderstandings About the IASB's Conceptual Framework Project. *World Standard-setters Meeting*.
<http://www.ifrs.org/Meetings/Pages/World-Standard-setters-Meeting.aspx>
(19.04.2015)

IFRS Foundation (2014a). Staff Paper: Feedback summary: Chapter 1 and Chapter 3 of the Existing Conceptual Framework. IASB Meeting. – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülj.
<http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2014/March/10J-CF%20feedback%20summary%20Chapters%201%20and%203.pdf> (18.04.2015)

IFRS Foundation (2014b). Staff Paper: Prudence. Regular IASB Meeting. – Raamatupidamisstandardite Nõukogu kodulehekülj.
<http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2014/May/AP10I-Conceptual%20Framework.pdf> (18.04.2015)

Jackson, S., Liu, X. (2010). The Allowance for Uncollectible Accounts, Conservatism, and Earnings Management. – *Journal of Accounting Research*, vol. 48 (3), pp. 565-601.

Khan, M., Watts, R., L., (2009). Estimation and Empirical Properties of a Firm-year Measure of Accounting Conservatism. – *Journal of Accounting and Economics*, vol. 48 (2/3), pp. 132-150.

Konservatism. (2003) – *Majandusleksikon*. A-M. 1. köide. U. Mereste. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 414.

Konservatism. (2014) – *TEA entsüklopeedia*. (Toim) A. Tomingas. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 142.

Konservatiivne. (1930) – *Võõrsõnade leksikon*. Herbert Haljaspõld. Tallinn: Kirjastus ELU, lk 342.

Konservatiivne. (1938) – *Väike entsüklopeedia*. 4.tr. (Toim) R. Kleis. Tartu: Kirjastus Loodus, lk 757.

Konservatiivne. (1972) – *Eesti Nõukogude Entsüklopeedia*. KIRV-MAAO. (Peatoim) G. Naan. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 107.

Konservatiivne. (1990) – *Eesti Entsüklopeedia*. KONJ-LÕUNA. 5. Köide. (Peatoim) Ü. Kaevats. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 11.

Konservatiivne. (2006) – *Väike entsüklopeedia*. (Peatoim) R. Aro. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 444.

Konservatiivsus. (2012) – *Võõrsõnade leksikon*. 8.tr. (Toim) T. Paet. Tallinn: Eesti Keele Instituut, Kirjastus Valgus, lk 569.

- Lu, C., Trabelsi, S., (2013). Information Asymmetry and Accounting Conservatism Under IFRS Adoption. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2201206 (24.04.2015)
- Ma, T., (2010). Accounting Conservatism and Corporate Investment. – *Working Paper*. Online Business School. <http://www.olin.wustl.edu/docs/CRES/Ma.pdf> (30.04.2015)
- Mora, A., Walker, M. (2014). The Implications of Research on Accounting Conservatism for Accounting Standard Setting - *IASB Research Forum 2014 – Accounting and Business Research*. <http://www.ifrs.org/IFRS-Research/2014/Pages/The-implications-of-research-on-accounting-conservatism-for-accounting-standard-setting.aspx> (24.03.2015)
- Penman, S., H., Zhang, X., (2002). Accounting Conservatism, the Quality of Earnings, and Stock Returns. – *The Accounting Review*, vol. 77, no. 2, pp. 237-264.
- Piot, C., Dumontier, P., Janin. R., (2010). IFRS Consequences on Accounting Conservatism Within Europe. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1724635 (25.04.2015)
- PricewaterhouseCoopers (2013). IFRS: EU Set to Put Conditions on IASB Funding. – PwC kodulehekülg. <http://www.pwc.com/gx/en/audit-services/corporate-reporting/publications/world-watch/articles/eu-conditions-iasb-funding.jhtml> (30.03.2015)
- Prudence. (1927) – *Inglise-eesti sõnaraamat*. H. Pöhl. Tallinn: G.Pihlakas' e Kirjastus, lk 505.
- Prudence. (1937) – *Inglise-eesti taskusõnastik*. V. Vekšín. Tartu: K./Ü. Loodus, lk 212.
- Prudence. (1990) – *Inglise-eesti sõnaraamat*. 2. köide. 3. tr, parandatud ja täiendatud. (Koost) J. Silvet. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 214.
- Prudence. (1993) – *Dictionary of Accounting and Finance*. R. Brockington. London: Financial Times/ Prentice Hall, pp. 180.
- Prudence. (1995) – *Pocket Accounting: The Essentials of Accounting Explained from A to Z*. C. Nobes. London: The Economist Books, pp. 142
- Prudence. (2006) – *Inglise-eesti seletav sõnaraamat*. 2.tr, täiendatud ja ümbertöötatud. (Toim) G. Dunn. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 584.
- Prudence. (2011) – *Suur inglise-eesti seletav sõnaraamat: ADVANCED PASSWORD*. A-O. 1 köide. (Üldtoim.) Tea Vassiljeva. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 1252.
- Prudence concept. (2003) – *A Dictionary of Business*. 3rd ed. John Pallister, Alan Isaacs. Oxford: Oxford University Press, pp. 416.

- Prudence concept. (2007) – *Inglise-eesti majandusterminite seletussõnaraamat*. V. Raid. Tallinn: Ilo, lk 202.
- Prudence concept. (2008) – *Uus Inglise-eesti majandussõnaraamat*. 3.tr. V. Raid. Tallinn: Festart OÜ, lk 634.
- Prudence concept. (2010) – *A Dictionary of Accounting*. 4th ed. J. Law. Oxford: Oxford University Press, pp. 338.
- Prudence concept. (2010) – *The Palgrave Macmillan Dictionary of Finance, Investment and Banking*. E. Banks. Hampshire: Macmillan Publishers Limited, pp. 409.
- Prudence in accounting. (1991) – *Dictionary of Accounting Terms*. 2nd ed. Derek French. Kingston upon Thames: Croner Publications, pp. 222.
- Prudentia. (2002) – *Ladina-eesti sõnaraamat*. 2. täiendatud ja parandatud väljaanne. (Üldtoim) I. Volt. Tallinn: Kirjastus Valgus, lk 909.
- Prudent. (1992) – *Dictionary of Accounting*. P.H.Collin, A.Joliffe. Teddington: Peter Collin Publishing, pp. 173.
- Raamatupidamise Toimkonna juhend 1. – Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonna kodulehekül. <http://easb.ee/index.php?id=1255> (30.04.2015)
- Ruch, G., W., Taylor, G., (2014). The Effects of Accounting Conservatism on Financial Statements and Financial Statement Users: A Review of the Literature. – *Working Paper*. University of Alabama
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1931732 (30.04.2015)
- UK Shareholders' Association (UKSA) (2013). Prudence is Missing – UKSA kodulehekül. <http://www.uksa.org.uk/2013/05/prudence-missing> (12.04.2015)
- Watts, R., L. (2003). Conservatism in Accounting – Part I: Explanations and Implications. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=414522 (15.03.2015)
- Zhuang, Z., Ke, B., Young, D., (2013). Mandatory IFRS Adoption and Accounting Conservatism – *MIT Asia Conference in Accounting 2013*, 14. juuli 2013. Shanghai. <http://mitsloan.mit.edu/events/2013-asia-conference-in-accounting/overview.php> (23.04.2015)

SUMMARY

CONSERVATISM IN ACCOUNTING

Liisi Kruusimaa

Conservatism concept has traditionally been one of the main principles in accounting. There is a lot of research about conservatism and its different types in accounting. The number of these studies has increased since IASB and FASB introduced their intentions to have conservatism concept in their conceptual frameworks replaced in favor of neutrality. As of September 2010 there is no reference to conservatism in IASB and FASB revised frameworks. Many stakeholders have strongly criticized the decision ever since. When IASB independently continued its framework renewal project in 2012 they communicated clearly that revised chapters from framework will not be changed. Reconsideration from IASB was announced in 2014 stating that they decided to reinstate reference to conservatism back to the framework. The decision will come into effect in 2015.

The aim of master thesis was to identify reasons why conservative accounting is necessary. For that, opinions of standard setters, researchers and multiple stakeholders concerning conservatism principle were analysed. In order to find confirmation to conservatism usefulness in standards and accounting, study of benefits and costs was carried out. The object of the research was conservatism concept which was analyzed based on research papers and IASB conceptual framework.

In IASB conceptual framework the term „prudence“ is used instead of „conservatism“. Author decided to use the term „conservatism“, because majority of the research papers analyzed for this master thesis use the term „conservatism“.

First, an overview of the term of „conservatism“ is given in the first paragraph. Its definition in general use and professional use was analysed. Terms „conservatism“ and „prudence“ were analyzed independently in order to find out if they have equivalent value in

Estonian or not. The result was that both these terms can be described as cautious or careful in Estonian. Also two types of conservatism were explained in first paragraph – conditional conservatism and unconditional conservatism. In addition, an overview of the history of conservatism and its development in accounting was given.

Secondly, an overview of conservatism concept in IASB framework and IFRS is given in the second paragraph. The reasons for dropping conservatism concept from IASB and FASB converged conceptual frameworks in 2010 were analysed. One of the main reasons was claimed to be the conflict with neutrality, because conservatism introduces bias into accounting. Attention is also given to IASB' decision and reasoning behind it in 2014 when IASB announced reintroducing conservatism concept to framework in 2015. FASB on the other hand does not intend to change its position related to conservatism. In addition, the effects of mandatory IFRS adoption in the European Union since 2005 on accounting conservatism is investigated in the second paragraph. Analysis is based on empirical research. Findings suggest that the level of conservatism has decreased since 2005. One of the main reason behind it is IFRS' extensive use of fair value accounting.

Third part of the work focuses on advantages and disadvantages of conservative accounting. Analysis was based on academic literature and empirical research. Main advantages of conservatism are reducing the level of moral hazard, reducing litigation risk and the cost of loans and making information environment better and information from financial statements more high-quality. Main disadvantages were biased financial statements and earnings management. From this analysis it can be concluded that although conservatism has many positive sides, it also has some negative ones. Taking all that into consideration, advantages of conservative accounting outweigh the disadvantages and it is necessary to have conservatism in accounting.

The analysis of conservatism concept identified that conservative accounting is important. Also IASB admitted its importance in 2014 when they announced reinstating conservatism concept back to conceptual framework. It should be analysed in further detail how will accounting be influenced in the future when IASB and FASB have fundamentally different approaches in creating new standards.